

ACEASTA E ÎNVĂȚĂTURA...

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

„Era înainte de facerea lumii. În miinile stăpînului ceresc — așa glăsuiește legenda talmudică — se afla globul de tină. Printr-insul El se străduia să creeze o lume perfectă și nu izbutea. Precum meșterul sparge vasul a cărui cizelare nu înfățișează viziunea artistică ce-l stăpînește, tot astfel marele ziditor clădea cîte o lume și o nimicea apoi בונה ומוחריב deoarece ea nu oglindea ceea ce dorea să realizeze, ea nu se dovezea a fi viabilă. Destul dommise haosul, în tunicul; soise clipa să se pună în locul anarhice îngrămădiri de elemente ce se ciocneau reciproc într-un neconținut tohu-vavohu, o lume a armoniei, a ordinii, a coeziunii.

Cel dintii dintre artiști — continuă legenda — își găsi în cele din urmă sursa de inspirație și o aduse în fața privirilor sale. Avînd în față Tora, legea morală, El reuși să înfrîcăscă elementele, să dea lumii o temelie, creației un țel, vieții un sens. Cu suprema satisfacție a celui ce-și vede, după multă trudă, visul îmbrăcînd haina realității, El putu rosti primul logos: „Să fie lumină!”

„Și fu lumină”. Razele minunate ale acestei legi morale risipiră întreaga beznă. Cercul și pămîntul, oceanele și munții, aștrii înălțimilor și gingăniile adîncimilor, fiarele junglei și păsările văzduhului, vilvătaia focului și întinsul apelor, toate, toate cele ce se aflau în această lume, priveau spre acest far luminos. De va fi împlinită legea dreptății, de va domni pacea pe acest pămînt — le spuse Creatorul — veți merita să trăiți, iar eu, veți fi făuritori propriei voastre nimicerii, vă veți prăbuși în hăul din care v-ați născut...

Așa răsunară primele acorduri din simfonia creației. Tot ce viețuia își avea propria sa partitură în această neasemuită orchestră, tot ce respira seva existenței era menit să participe la această פּרֶק שִׁירָה „cîntare colectivă”, își avea partea sa de contribuție la orînduirea fericirii pe acest pămînt.

Omul, miraculoasa sinteză dintre tină și spirit, trebuia să devină dirijorul acestei sublimе simfonii. În a sa haină de lut i s-a încredințat o scînteie din focul sacru al Creatorului. Astfel, el căpătă nobila misiune de a deveni asociatul lui D-zeu la opera de transformare a lumii într-un Eden, într-un paradis, într-o înfloritoare grădină. El, omul, era un univers în miniatură, un microcosmos לַעֲוֹלָם קָטָן La fel cu fratele său mai mare — universal, macrocosmosul — omul a primit drept țel, drept rațiune de a fi: legea morală. Privind spre dînsa, inspirîndu-se din etica ei, omul se putea înălța pe aripile elanului creator, spre culmile Divinității, se putea asemui din ce în ce mai mult cu Cel care i-a dat viață, se putea urca tot mai sus pe scara perfecțiunii. Întorcîndu-și însă privirile de la ea, devenind robul instinctelor animale, era amenințat să alunece în prăpastie, să devină genul distructiv al propriei sale existențe.

De la primii pași ce i-a făcut pe acest pămînt, omul a preferat pîșculor luminoase ale binelui, abisul întunecos al patimilor. Începînd de la Adam narațiunea biblică își arăta un lanț cutremurător de crime și jafuri, de lăcomie nestăvilită și pofte nesăbuite. Cel sortit a fi arhitectul buneistării pămîntești nu înceta să dea mereu alte lovituri de tîrnăcop în zidurile căminului său. Cel destinat a înfățișa „coroana creațiunii” nu conținea a-și nitui propriile căușe. În loc de a deveni stăpînul liber al produsului muncii sale, el se pomeni cea mai înrobîtă dintre ființe. Brațul și mintea sa, în loc de a produce bunuri care să-i slujească la îmbunătățirea vieții, au creat idoli sub a căror teroare și-a încovoiat grumății. Ceea ce el însuși a conceput și plămădit, îl tiraniza și-l înfricoșa. Legii morale îi luă locul legea celui mai tare. În timpul la care se referă narațiunea biblică, lumea deveni o imensă vale a plingerii în care mulțimile erau osîndite să îndure fără de cîntire biciul asupritorului. Numele de „casa sclaviei” בית עֶבְדִּים ea și-l merita pe deplin.

La pîupitul vieții se afla, în locul unui dirijor iluminat de o măreață inspirație, dinamizat de un sfînt țel, o ființă neputincioasă care neizbutind să călăuzească propriul său destin era departe de a putea face față misiunii de îndrumător a tot ce-l înconjoară. Nici vieții-

toarele, nici elementele naturii, nimic din tot ce se afla pe această lume nu putea da ascultare gesturilor dezordonate ale acestei ființe care coborise atît de jos pe panta animalității.

...Atunci au răsunit cele zece cuvinte. În mijlocul unei sfînte tăceri care a cuprins întregul univers, cerul și pămîntul, oceanele și munții, aștrii înălțimilor și gingăniile adîncimilor, fiarele junglei și păsările văzduhului, vilvătaia focului și întinsul apelor, toate, toate au luat aminte. Au ascultat și au zărit deodată pe omul antichității reabilitat, înălțat pe un podium ce domina întreaga lume, pe creste cu mult mai înalte decît cele sinaitice, fiind în mină acea miraculoasă baghetă ce avea să-i facă pe toți să se plece în fața voinei sale. Această baghetă era legea morală a Decalogului.

Tablele legii nu s-au limitat doar la a reduce numărul zeilor de la mai mulți la unul singur. Transformarea noțiunii de divinitate nu e numai una cantitativă, ci, mai ales, una calitativă. Omul trebuia să înceteze de a mai tremura în fața diverselor fenomene naturale. Atotputernicia forțelor orbe ale naturii începu să se prăbușească. Pînă atunci frica era mobilul credinței în zei, iar prin aceasta și fundamentul alcătuirii sociale sclavagiste. De atunci, dragostea de Dumnezeu unic, pînă la întregii creațiuni, a devenit pivotul raporturilor dintre om și divinitate. Ideea monoteistă, unitatea Creatorului, adu-rea după sine — ca un corolar evident — pe aceea a unității creațiunii. Dacă avem cu toții aceeași descendență divină, cum se mai pot oare concepe bariere artificiale ridicate între noi? Cum mai putem oare să fim despărțiți în stăpîni și sclavi? Cum mai poate oare fi cu puțință ca neamul căruia aparținem, culoarea pielii noastre sau biserică în care ne închinăm, să constituie cauze de discordie între noi?

Cele zece porunci n-au fost scrise pe o singură tablă ci pe două, spre a ne învăța

(Continuare în pag. V-3)

Vizita în Israel a Eminenței Sale d-lui Șef rabin și a d-nei dr. Rosen

Așa cum am anunțat, între 13—30 aprilie a.c. Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen au făcut o vizită în Israel. Conducătorul spiritual al obștei noastre a avut acolo în-trevederi cu personalități religioase și a participat la mai multe reuniuni și manifestări cu caracter de cult.

În ziua de 14 aprilie a.c. Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a avut o întrevedere cu d. Zerah Wahrhaftig, ministrul Cultelor statului Israel.

La 20 aprilie a participat la festivitatea decernării premiilor „Jacob Groper”, poetul de limbă idîș care a trăit cea mai mare parte a vieții și a creat în România. Eminența Sa a adresat un cuvînt de salut din partea obștei noastre.

În ziua de 21 aprilie (Yom Hașoua), d-na și d. Șef rabin au luat parte la ceremonia de comemorare a celor șase milioane de evrei, victime ale nazismului. Ceremonia a avut loc la Heichal Shlomo din Ierusalim. După oficierea serviciului divin au luat cuvîntul: Eminența Sa d. Isser Unterman, Șef rabinul askenazit al Israelului; Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen; dr. M. Iafie, președintele Uniunii sinagogilor din Israel și poetul Iosef Kerler.

În ziua de 22 aprilie Eminența Sa a făcut o vizită Șef rabinului șfard Itzhak Nissim, Ršchon Leizion, cu care a discutat probleme religioase de interes comun.

A doua zi d. Șef rabin a vizitat Untunea Mondială de Ebraistică (Brith Ivrit Olamit), fiind primit și salutat în mod cordial de conducere, în frunte cu d. Arie Tarkower, președinte și Simha Ras.

La 25 aprilie (Roș Hodeș Yiar), Eminența Sa a participat la un serviciu divin oficiat la Zidul de apus al templului din Ierusalim. Lectura Torei s-a făcut dintr-unul din surlurile sfînte pe care Federația Comunităților Evreiești din România le-a dăruit sinagogilor din Israel.

A doua zi a avut loc ceremonia distribuiri unui nou lot de surluri sfînte. Cu acest prilej Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a rostit o cuvîntare. Au luat, de asemenea, cuvîntul d-nii: Zerah Wahrhaftig, ministrul Cultelor statului Israel; Ovadia Iosef, Șef-rabinul orașului Tel Aviv; dr. Grünbaum, delegatul „Joint”-ului; rabi Rahmani și Șulim Zilberfarb, din conducerea organizației religioase „Mizrahi”.

La 26 aprilie Eminența Sa a vizitat redacția ziarului „Viața noastră”, unde a fost salutat de către d. Meir Lindner, directorul general și Meir Zait, redactor șef.

Asociația de prietenie Israel—România a oferit, la 27 aprilie o recepție în onoarea d-nei și d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen. Au participat frunți ai vieții publice și culturale, printre care d. Shmuel Mikunis, secretar general al Partidului Comunist Israelian; Itzhak Korn, deputat în Knesset; dr. Michal Landau, director general al lui „Mifal Hapais” (Loteria de stat). A fost de față d. Valeriu Georgescu, ambasadorul României în Israel. Pictorul Reuven Rubin, președintele asociației, a salutat cu multă căldură pe distinsul oaspete.

La 28 aprilie Eminența Sa d. Șef rabin a luat cuvîntul la Sinagoga centrală din Tel Aviv, unde a avut loc o ceremonie religioasă cu prilejul sărbătorii naționale a Israelului, Iom Haatzmaut. A luat, de asemenea, cuvîntul Șef rabinul Tzahal, Shlomo Goren.

În ziua de 29 aprilie d. Șef rabin dr. Moses Rosen a conferit cu d-nii Sam Haber, director general al „Joint”-ului, Louis Horowitz, director general și Theodor Feder, director general adjunct al „Joint”-ului pentru Europa.

În ziua de 30 aprilie a.c. d-na. și d. Șef rabin dr. Moses Rosen au părăsit Israelul, plecînd la Roma.

Sufletul Torei

da André Neher

Într-unul din basoreliefurile arcului lui Titus de la Roma, soldații romani, încununăți cu lauri, poartă în triumf obiectele sacre ale templului din Ierusalim. În templu se găseau puține obiecte și nici o statuie, așa încît cu-ceritori au putut să-și imagineze că arzînd templul și jefuînd relicele au distrus obiectele de cult ale iudeilor. Iudaea delecta? Nu, obiectele sacre ale iudei nu fuseseră distruse. Unul dintre soldați poartă în spinare o sim-

plă cutie alungită, dar care conține, fără îndoială un Sefer-Tora, un sul al Legii lui Moșe. Din acest sul existau în acea epocă mii de exemplare; alte mii vor fi curînd recapitate. Grație acestei păduri de cărți, în care fiecare arbore poartă textul Pentateuhului lui Moșe și nimic mai mult, iudaismul a supraviețuit. Dimensiunile Torei, — 5845 de versete — face ca acest sul să fie greu, anevoios de manevrat, incomod de transportat. Dar

ce importanță are asta? În caz de pericol, acesta e obiectul pe care evreii sar să-l salveze, înaintea oricărui alt lucru; el este bunul lor absolut. Pentru el, ca și pentru un copil, oamenii se aruncă și în foc ca să-l salveze. Fidelitatea poporului față de Tora lui Moșe se manifestă spectaculos prin aceea că acordă unui obiect un caracter sacru.

La prima vedere această sacralizare nu pare să se diferențieze de aceea care aureolează simbolurile și relicele altor comunități umane. Un Sefer-Tora inspiră respect, în prezența lui simți un suflu de mister, ca în prezența oricărui simbol religios. Instalată în sinagogi la locul cel mai de seamă, în Arca sfîntă, el e ascuns privirilor printre-o perdea grea de sticlă. Toată sinagoga e sfîntă, dar Sefer-Tora se află în Sfînta sfîntelor. Deși sinagoga permite credincioșilor să se roage zînd, cînd perdeaua e trasă la o parte din fața Sefer-Torei, obștea se ridică în picioare. Este clipa solemnă a liturghiei evreiești: ai impresia că te ații din nou la acordarea decalogului și că întreg poporul lui Israel așteaptă în picioare să primească cuvîntul lui D-zeu.

Dar această sfîntenie, dusă adesea, ca și la alte comunități religioase, pînă la evlavie naivă, are în iudaism un aspect cu totul deosebit. Dintre toate cărțile sfînte ale omenirii, singur Sefer-Tora cere să fie redactat conform tradiției. El trebuie transcris de mină de bărbat, pe pergament, absolut conform modelului — tip, — a cărui existență se pierde în negura vremii și despre care tradiția spune că e chiar acela pe care Moșe l-a transcris în desert. Fidelitate absolută nu numai în ce privește textul, dar și în aranjamentul și caracterul literelor și al semnelor. Fiecare evreu trebuia să scrie în cursul vieții sale un Sefer-Tora: ciudat pelerinaj care nu readuce pe discipol la locul sanctificat de către profeți, ci care îl face să repete, pe propria sa cale, gestul prin care se transmite mesajul. Fără îndoială acest rit a căzut în desuetudine și majoritatea evreilor încredințează execuția Sefer-Torei unui cărturar specializat. Totuși, exigența absolută este menținută și orice încălcare a regulilor de transcriere face ca acel Sefer-Tora să nu mai poată fi folosit. Un

(Continuare în pag. VII-a)

Mane Katz
Tora —
pictură

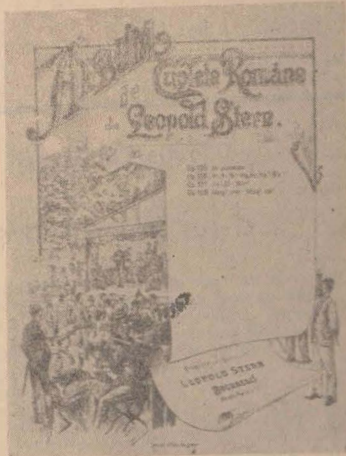
Oameni care au fost

Compozitorul Leopold Ștern

Revista „Muzica” ce apărea la București, publică în Nr. 5 al anului 1909 un necrolog închinat memoriei celui care a fost folcloristul, profesorul, pianistul, compozitorul și editorul Leopold Ștern, săvârșit atunci din viață la vârsta de 62 de ani.

Citiva ani după aceea, ziarul de largă răspundere Adevărul publica sub titlul: Un bucu-reștean pe zi: Leopold Ștern un compozitor în care prezenta pe Leopold Ștern în calitatea sa de culegător de melodii populare și lău-tărești pe care le prelucra, le studia și le clasifica, redându-le într-o serie de culegeri pentru voce, vioară sau pian. În „Dicționarul muzical ilustrat” (Buc. Alcalay 1927) la cu-vîntul Folclorist, A. L. Ivela amintind de prin-cipalii culegători de cîntece populare româ-nești „de mai de mult” citează alături de Anton Pan, Vulpian, Ioan Wachman, Alexan-dru Flechtenmacher și numele lui Leopold Ștern. Era vorba de „Dicționarul portativ pentru toate espresunile întrebunțate în mu-zică”, publicat în 6 numere din revista bucu-reșteană „Lira română”, în anii 1879 și 1880. În lexiconul „Muzicieni români” (apărut în 1970 în Editura Muzicală a Uniunii Compo-zitorilor) muzicologul Viorel Cosma, vorbind de Leopold Ștern, arată că acesta: „a cules melodii lăutărești și populare, pe care le-a publicat în diferite colecții pentru pian”.

Născut la București în anul 1847, Leopold Ștern își începe studiile muzicale la vârsta de 17 ani ca elev al profesorilor: Grigore Man-ciu (teorie și solfegeu), Iosif Nesslem (piano) și Eduard Wachman (armonie) de la conser-vatorul din București. După 4 ani de studii — în 1868 — își începe cariera de profesor de pian. El este însă atras — concomitent — de compoziție și mai ales de frumusețea fol-clorului țărănesc pe care-l consideră un izvor de autentică inspirație în comparație cu cel orășenesc (lăutăresc) care, deși pe atunci la modă, prezenta o serie de influențe străine, „ducînd la alterarea și stereotipizarea melodi-ilor prin adaptarea lor după anumite cîntece la modă” (Zeno Vancea).

Coperta albumului de cîntece editat de Leopold Ștern.

În activitatea sa de compozitor se remarcă lucrări pentru muzica vocală cu acompania-ment de pian, pentru pian solo și mai ales culegeri și prelucrări din folclor, toate pre-zentînd — după titlu și conținutul liniei me-lodice — o influență a cîntecului folcloric românesc. Același Leopold Ștern a fost însă atras și de cîntecul „ușor de fredonat și de reținut”, de melodia simplă ce constituia moda timpului, cîntec ce a atras și pe un I. Moșoi, Alex. Flechtenmacher, Grigore Ven-tura și alții. Este vorba de cuplet și șanso-netă, folosite mai ales în spectacolele care bînuiau anumite moravuri politice, atîtu-dini ale societății vremii, franțuzismele epocii. Într-un studiu plin de interes intitulat: Un secol și jumătate de muzică ușoară româ-

nească, muzicologul George Șbircea se ocupă de „cupletul și destinația lui socială”, repro-ducînd și două lucrări ale lui Leopold Ștern și anume: 1) Hora pentru pian intitulată Microbii Bucureștilor care reprezintă o horă a compozitorului Leopold Ștern” autorul mul-tor cuplete de succes cîntate de I. D. Ionescu la „Union” și 2) Album de cuplete române, care conține pe copertă o schiță ce reprezintă o scenă de revistă din vestita grădina „Uni-on”. În monografia intitulată I. D. Ionescu de la Union (Editura Muzicală 1965), Ioan Masfco, cunoscutul om de teatru, se referă și la cupletele pe care acesta le cînta pe mu-zica lui Ștern, pe scena de la „Union”.

Lucrările lui Ștern au apărut în editurile muzicale ale vremii: A. Gebauer, J. Sandovits, N. Mischonznicky, dar mai ales în editura „Leopold Ștern-București”, în care el a in-vestit tot ceea ce agonisea ca profesor și compozitor. Prezentarea grafică a lucrărilor editate era destul de îngrijită, tipărirea fiind încredințată unor case de specialitate de peste hotare (Leipzig în special). Leopold Ștern a colaborat cu articole de muzicologie la re-vista de specialitate „Lira română” ce apărea pe atunci la București.

Dintre compozițiile sale notăm pe acelea pe care le-am considerat a fi mai reprezen-tative:

Din muzica vocală: (voce cu acompania-ment de pian) Gînd de ducă; Fragi și mure; Unde e copilăria?

Din muzica pentru pian: Hora Mărioara; Carnaval de Bucarest (popuri naționale); Doina lui Jianu (fantezie națională); Romă-nească;

Din culegerile și prelucrările de folclor: Foi și frunze; La breaza; Hora Cobzel; Zina Carpaților (8 calete cuprînzînd bucuți pentru voce, vioară și pian).

Desigur că pentru vremurile noastre, aceste compoziții apar ca piese muzicale ușoare, distractive, cu o armonizare simplă, lipsită de exigență muzicală. În ele se oglindește însă dragostea autorului pentru muzica populară românească, pentru folclorul țărănesc, adevă-rata sursă de inspirație a acestui muzicant au-tentic.

MAURICIU ROTHENBERG

PERPESICIUS

Lucru firesc, în toate panegiricele și toate necrologurile s-a vorbit cu deosebită admi-rație, despre monumentală ediție Eminescu însumînd șase biblii mari, operă la care Perpessicius a depus munca uriașă de cîteva decenii.

Au fost, deopotrivă, relevante meritele emi-nentului dispărut pe tărîmul poeziei, prozei, criticii și istoriografiei literare.

Autorul acestei evocări consideră de a sa datorie să evidențieze o altă latură a acestei proteice personalități — anume caldului său umanism, dragostea și entuziasmul pe care le-a arătat toată viața confrăților săi, fără a face cea mai mică deosebire de rasă sau naționa-litate. Între prietenii și colaboratorii săi se nu-mărau nu puțini scriitori și publiciști ewiei.

Se ducea zilnic la Academie, pentru Emini-scu. Sala manuscriselor îl primea pe obișnu-itul oaspete distins, rezervîndu-i-se acolo un loc, unde mi-a fost dată imensa bucurie să-l văd adeseori. Privirile se ridicau de pe pa-gini, și respectuoaselor înclinări de salut, li se răspundea cald, afectuos. Mă uitam la bărbatul robust, de impunătoare frumusețe, cum își po-trivea — după un anume ritual — mîrtoa-rele, ca dimpreună cu lîntilele enorme ale ochelarilor, să poată dezgropa taina scrisului mărunț din slînteile caiete. Din cînd în cînd se oprea pentru meditație sau pentru o scurtă reculegere. Numai în astfel de momente în-drăzneam să mă apropiu de el cu o vorbă sau întrebare. Dar mai înainte, pînă a nu se începe ritualul pentru Eminescu, parcurgea pu-blicațiile la zi, ori citea corespondența sosită, probabil, pe adresa Academiei. Cu mulți ani în urmă, l-am văzut odată căzîndu-se să descifreze o scrisoare trimisă din vreo locali-tate recreativă, de Camil Baltazar. „Scrie lucruri interesante, dar foarte necite!” — îmi spuse. Îl iubea pe Baltazar, îi prețuia poezia, dovadă prezența lui, cînd încă nu împlinise 23 de ani, în Antologia poezilor de azi, la a cărei întocmire Perpessicius l-a avut colabora-tor pe Ion Pillat.

Bibliilor Eminescu le-au premers multe alte cărți, cea dintîi fiind Repertoriu critic, tipă-rîrit la Dieceazna din Arad (1925). Urmară vo-lumele de poezii Scut și țangă (1926), Vîineiar sentimental (1932) ș.a.

Între altele opere de seamă ale lui Perpessicius, trebuie așezată, desigur, și re-vista Universul literar (1925—1927). Nu de mult, în interval luat de Matei Alexandrescu, redactorul (așa se intitula modest) vorbea cu mîndrie de săplăminalul acesta, amintind cî-teva debuturi: Cicerone Theodorescu (tînar poet de nădejde, Ovidiu Papadima, Mihail Sebastian, Andrei Tudor, dar mai ales subli-na începuturile lui C. I. Șiclovanu, desigur pen-

tru certa promisiune, dacă nu și datorită fa-p-tului că poetul-licean venise din Arad, unde mentorul său fusese profesor.

Paginile Universului literar au fost puse la dispoziție, nababice, unor scriitori ca: Ion Pillat, Victor Eftimiu, Lucian Blaga, Al. T. Sta-matiad, I. Peltz, Cezar și Camil Petrescu, Gib Mihăescu, G. Călinescu, I. M. Raycu, Sergiu Dan, Sărmanul Klopstock, Artur Enăscu... Felix Aderca publica aici seria convorbirilor, viitoarea carte Măntuția unei generații, cu măști de Marcel Iancu. Celebru desenator al Antologiei poezilor de azi, se făcuse prezent în Universul literar, prin o serie de portrete, ca de pildă Mihaela Pătrașcu (1926, nr. 13). Ion Călugăru se bucura de o largă ospitali-tate: nuvelele Ochii, Răpirea lui Ovidie...

Rubrica permanentă destinată artelor plastice, se încredințase lui Tonitza, a cărei com-peti-nță o vedeau frecventele reproduceri. De la-tura lui Picasso, pictura Fetița cu porum-belul a Mariei Ciurdea Steurer de pe o co-pertă (1926, nr. 22) se numără printre podoa-bele Universului literar.

Orice carte scrisă de I. Peltz era pentru Perpessicius, ca de altfel și pentru E. Lovi-nescu, prilej de bucurie. Lucrările mult regre-tatului scriitor și critic intitulale Mențiuni cri-tice, cuprînd referințe elogioase, bine meri-tate, la opera lui I. Peltz. Bunăoară romanul Max și lumea lui („Alte mențiuni de istori-grație literară și folclor” — 1961).

Nici un tînar scriitor nu a rămas nerecenzat în Mențiuni, pentru fiecare dintre ei pronun-țîndu-se cuvinte de încurajare. Se făcea oficială acestă pentru descoperire, într-o zi, a celui ales. Răbdurii depistare, se soldează astăzi cu atîtea și altele pagini de critică generoasă. Atașamentul față de tot ce e tînăr și valoros, a fost desigur un mobil la editarea volumului Quasi (1930), al căru autor, D. Iacobescu, a murit la numai 20 de ani. Îngrijitor al micii culegeri, Perpessicius semîndu prelața o în-cheia astfel: „În stîburile sale, ca-n petale presate, vor arome întotdeauna: agonia de adolescent și de cîntăreț și poezia acestei a-zonii, ale lui D. Iacobescu. Pentru că desti-nul său n-a fost mai puțin dureros decît al lui Linos, lectorul dumnezeiesc al Uraniei, care alergia pe virtuțile spicelor fără să le aplice. Pe care l-a certat și l-a răpus Apollon, înainte de vreme, și de amintirea căruia varsă lacrimi. la oștepe și dansuri, cîntăreți”.

PETRE PASCU

PRIMANAVĂ DIN PRODUCȚIA ANULUI 1971

Santerul naval Turnu Severin a terminat construirea primei na-ve din producția anului 1971, un cargou frigorific de 2 000 tdw care urmează să fie livrat în ca-drul planului de export pentru Polonia.

Noul cargou frigorific are un înalt grad de automatizare, ceea ce facilitează comanda de la dis-tanță a mecanismelor și a agre-tanțelor, fiind dotat cu instalații electronice pentru controlul na-vigației și cu sonde ultrasunet pentru măsurarea adîncimii apei. Cargoul dezvoltă o viteză de 14,3 noduri pe oră, avînd zonă de navigație nelimitată, pe mări și pe oceane.

UN MARE TRIAJ DE CALE FERATĂ

În apropierea gării din Videle, județul Teleorman, se constru-iește un mare triaj de cale fera-tă, în care vor putea fi formate zilnic 70 de trenuri de marfă. Prin darea lui în exploatare, tri-ajul Videle, dotat cu sisteme de comandă și semnalizare automatizate, va prelua o parte din sarcinile actuale ale triaju-lui București, ceea ce va con-tribui la o mai rapidă formare și circulație a trenurilor de mar-fă în această parte a țării.

O NOUĂ UZINĂ DE VAGOANE

Pe platforma industrială a o-rașului Caracal, constructorii înalță un nou obiectiv — Uzina de vagoane. Aici se vor fabrica vagoane de marfă pe patru osii și vagoane cisternă.

PODUL — STĂVILAR MOGOȘOIA

În zona lacului Mogoșoia din București se lucrează la constru-irea unui mare pod stăvilar, men-it a contribui la regularizarea salbei de lacuri ce înconjoară o-rașul. Podul va înlesni crearea unei legături directe între șose-lele București—Ploiești și Bucu-rești—Pitești.

ROMÂNIA LA TÎRGUL INTERNAȚIONAL DE LA TOKIO

La Tokio s-a deschis Tîrgul in-ternațional, care se desfășoară sub lozina „Pentru înțelegerea și cooperarea între țările partici-pante”. În total, expun 2 200 de firme și întreprinderi de comerț exterior din țara gazdă și din alte 21 de țări, între care și Ro-mânia. Pavilionul românesc ex-pune mobilă stil și modernă, cu-voare manuale și fabricate indus-trial, artizanat, broderii, sticlărie și ceramică, instrumente mu-zicale, produse agro-alimentare, băuturi, țesături, confecții și tri-cotaje, numeroase produse chi-mice și minerale etc.

Încă din prima zi, pavilionul României s-a bucurat de interes deosebit din partea publicului.

HANURILE TURISTICE

Înconjurată de peisaje pito-rești, pline de farmec și poezie, descrise cu măiestrie în pagini memorabile de literatură, hanu-rile turistice și-au sporit, de la un an la altul, nu numai numă-rul, ci și posibilitățile de confort, cazare și agrement.

ŞAVUOT 5731

Legende talmudice despre darea Torei

GIRANŢII

În fiecare zi, după ieşirea din Miţraim, proietul întreba pe Dumnezeu: „Cînd ne vei da Legea?”

Dar Domnul adăsta.

El aşteptă pînă în luna Sivan, care e a treia dintre luni. Asemeni unul soţ iubit, care înainte de a-şi duce mireasa sub baldachinul nupţial o încarcă cu daruri. El a vrut să dea mai înfri robilor de ieri libertate şi mană şi abia apoi să-i unească pe verile cu Tora sa.

Cînd veni luna Sivan, Dumnezeu îi spuse lui Moşe: „Întreabă obşteia dacă vrea Tora mea!”

Moşe se îndreptă mai întîi către femei. De ce a întrebat el mai întîi femeile, au cugetat înţelegînd? Pentru că — dau el răspunsul — proietul se gîndea în sinea lui: „Dacă Dumnezeu ar fi prevenit-o pe Eva, ar fi păcătuit oare Adam?”

Asigurîndu-se deci de consimţămîntul femeilor, Moşe adună poporul întreg — femei, bărbaţi, copii şi le zise:

— Greu e începutul oricărui lucru şi mai greu decît toate e ascultarea şi începutul ei, dar voi aţi început să ascultaţi şi cine ascultă în suferinţă, ascultă şi în bucurie, iar a asculta pe Dumnezeu e bucuria cea mare. Vreţi să primiţi legea Celui Etern?

Obşteia răspunse deodată, de se auziră nu mii de glasuri, ci unul singur:

— O vrem! Ceea ce ne va porunci El, vom îndeplini!

— Dar, reluă Moşe, cine vor fi în faţa Celui Etern giranţii voştri care să-i garanteze că-i veţi da ascultare?

— Bătrînii noştri să fie giranţii, spuse obşteia.

— Bătrînii vor muri. Cum ar putea ei să fie giranţii voştri?

— Patriarhii să ne fie giranţi!

— Patriarhii au murit, cum pot garanta ei?

— Profeţii să garanteze pentru noi!

— Profeţii voştri nu s-au născut încă: cum să garanteze pentru voi?

— Atunci urmaşii noştri să ne fie giranţi.

Şi Moşe îi întrebă pe urmaşi:

— Vreţi voi să fiţi giranţii înaintaşilor voştri în faţa Celui Etern?

— Vom fi! — răspunseră ei.

Atunci obşteia glăsuî iarăşi la unison:

— Urmăşi sînt giranţii noştri. Tot ce va porunci Cel Etern vom săvîrşi şi legii lui îi vom da ascultare.

ŞALOM AŞ

PÎINE PENTRU DUMNEZEU

Într-un tîrg oarecare trăiau doi brutari, unul înstărit, celălalt nevoiaş. Cel înstărit era frumos al comunităţii, bine cunoscut, iar cel sărac era un om simplu, fără ştiinţă de carte.

Brutarul cel bogat cocea pîine albă, corozaci şi specialităţi pentru cei înstăriţi, în timp ce brutarul cel sărac făcea pîine pentru lumea nevoiaşă, meseriaşi şi ţărani. Brutarul cel bogat nu făcea niciodată pomană cu pîinea sa. Nici nu ştia că există oameni care duc lipsa unei bucăţi de pîine. Gospodarii înstăriţi plăteau cu regularitate pîinea ce şi-o procurau de la brutarul cel bogat, fără a o lua vreodată pe datorie.

În schimb, nu erau rare cazurile cînd brutarul cel sărac băga de seamă cîte o femeie sărmană care intra în brutărie, lua o pîine, o sucea şi o răsucea şi pînă la urmă nu avea cu ce s-o plătească. Brutarul i-o dădea atunci pe degeaba şi doi trei gologani pe deasupra.

La nunţi, petreceri şi sărbători, colacii, pîinea albă, corozaci erau procuraţi de la brutarul cel bogat, căci el cocea specialităţile din făină albă, cu ouă şi mac.

Cel sărac, însă, nu făcea decît pîine din făină neagră amestecată cu secară. Ca pentru oameni nevoiaşi.

Într-o bună zi, în acel tîrg a poposit un rabin de seamă. A descins, fireşte, la un gospodar de vază. Hasidimii din împrejurimi s-au grăbit să-l viziteze.

Pentru ziua de Şabat gospodarul la care a tras rabinul a comandat brutarului cel bogat 12 colaci, dintre cei mai frumoşi. Tîrgul întreg vorbea de aceşti 12 colaci care vor fi binecuvîntaţi de rabin. Iar brutarul a pus la bătaie toată dibăcia sa, căci avea ambiţia ca toţi cei ce vor lua loc la masa rabinului să-i admire opera.

Şi brutarul cel nevoiaş simţea în inima sa îndemnul să ofere pentru ospăţul rabinului 12 colaci frumoşi.

Şi-a procurat făină specială, ouă, mac şi a copt 12 colaci de toată frumuseţea. Plin de voie bună s-a dus cu ei la gazda rabinului, rugînd să fie primiţi şi binecuvîntaţi de rabin. Omul fu lăsat să aştepte în bucătărie, unde toţi îşi băteau joc de el. „Ce, şi el?”

aduce colaci la masa rabinului?” Mai întîi colacii lui nu pot fi la fel ca cei ai brutarului bogat: în al doilea rînd, fiind un om fără ştiinţă de carte, ei nu pot fi binecuvîntaţi de rabin.

Ruşinat, brutarul s-a întors acasă, ducînd cu sine colacii ce-i fuseseră refuzaţi. Pe drum ce s-a gîndit? Dacă brutarul cel bogat face pîine pentru rabin, de ce să nu facă el pentru Dumnezeu? Căci şi Dumnezeu o fi avînd nevoie de 12 colaci pentru masa de Şabat.

Ajuns acasă, luă din făina cea bună cea mai rămasă în covată şi făcu 12 colaci frumoşi şi rumeni.

Cu colacii în braţe se duse la sinagogă, avînd grijă să nu fie zărit de nimeni. Se strecură înăuntru, se apropie de chivot şi-şi depuse obolul alături de suturile sfinte, rugîndu-se: „Doamne! Dumnezeu! Tu ai pregătit 12 colaci pentru masa de Şabat şi Te rog să-i primeşti, nu mă umili!”

Închise apoi porţile chivotului şi se înapoie acasă.

În tîrgul acela trăia un croitor sărac dar foarte evlavios. Toată viaţa a muncit din greu ca să-şi cîştige pîinea de toate zilele. În cursul săptămînii mîncă te miri ce, tot cîştigul păstrîndu-l pentru tradiţionala masă de Şabat.

În fiecare vineri soţia lui pleca la piaţă şi cîmpăra cei mai frumoşi peşti, cea mai bună carne şi cei mai frumoşi colaci. Seara, ea aprindea cele mai mari lumînări, întocmai ca la casele bogătaşilor.

Lunea se mira de unde făcea rost croitorul cel sărac de bani ca să pregătească o masă de Şabat atît de bogată!

În sinea sa, croitorul îşi spunea: „Dacă nu pot plăti toate poruncile lui Dumnezeu, cel puţin să sfinţesc ziua de Şabat aşa cum se cuvine.”

Ţreimea a trecut, croitorul a îmbătrînit, mîinile au început să-i tremure şi vederea îi slăbi. Acum nu mai avea bani pentru Şabat. Ca să nu ajungă la alţii, vîndu tot ce avea în casă ca să-şi procure măcar colacii de Şabat.

Oeni însă o zi cînd nu mai fu în stare să-şi procure nici colacii de Şabat.

În a doua zi de Şavuot...

Potrivit tradiţiei, în a doua zi de Şavuot credincioşii se duc în pelerinaj la mormîntul regelui David, ce se află în peşteră pe muntele Sion din Ierusalim. Căci un text talmudic afirmă că regele-poet s-a săvîrşit din viaţă în această zi. Numeroase sînt legende pe care poporul le-a ţesut în jurul morţii lui David.

„Simţindu-se bătrîn şi cu puteri slăbite, David fu cuprins de teamă că ar putea muri pe neaşteptate. El se rugă lui Dumnezeu, implorîndu-l să-l dezvăluie ziua morţii. Iar Domnul i se arătă în vis, spunîndu-i: „David, fiul meu, ruga ta a ajuns pînă la mine, dar dorinţa ta nu poate fi împlinită. Căci nici un muritor nu trebuie să ştie dinainte ziua morţii sale”.

Iar David s-a rugat atunci: „Doamne, arată-mi măcar în care zi a săptămînii îmi va sosi sfîrşitul!” La aceasta i se răspunse că va muri într-o sîmbătă.

Regele David se intristă nespunzînd altceasta. Tare n-ar fi vrut să moară în această zi, mai întîi pentru a nu turbura celorlalţi bucuria Şabatului, iar apoi pentru ca trupul său să nu aştepte o zi întreagă pînă să fie dus la locul de veci.

De aceea începu să se roage ca ziua morţii să fie duminică.

„Nu, nu vei putea muri duminică, deoarece această zi a fost stabilită ca începutul domniei lui tău, Solomon.”

„Dacă-i așa, atunci să mor vineri”, insistă David.

„Nu se poate, răspunse Domnul, nu vei muri înainte de timp. Sorocul morţii tale e sîmbătă”.

Văzînd că rugăciunile sale nu pot schimba firea lucrurilor, David alese altă cale. El hotărî să nu-i îngăduie ingerului morţii să se apropie de sufletul său.

În fiecare sîmbătă, David se închidea într-o încăpere izolată, unde studia Tora, fără a întrerupe învăţătura nici măcar pentru o clipă.

Sosi şi sîmbăta sortită a fi ziua morţii lui David. Dar ingerul morţii nu se putea apropia pentru a-i lua sufletul, căci David era cuîndat în studiul Torei, de care nu se deslăpăia nici pentru o clipă. Văzînd aceasta, ingerulrecurse la un şiretlic. El se prefăcu într-o furtună năprasnică, pătrunse în grădina palatului şi începu să scuture şi să frîngă pomii. Auzînd zvon năprasnic, David se ridică de la locul său spre a vedea cine cutează a rupe crengile în zi de Şabat. Păşînd așa pe scară, el întrerupse o clipă şirul gîndurilor pioase şi de această clipă se folosi ingerul pentru a-i lua sufletul.

Lucrul s-a întîmplat așa: cînd a pus piciorul pe scară, o treaptă s-a îrint, iar David

LESER URY:

David se roagă
(ulei)

Din înţelepciunea străbună

OMISIUNEA

„Pentru ce nu se pomeneşte în Tora că Şavuot este ziua dării Legii? Cel Etern nu a vrut să fixeze o zi anumită pentru acest dar, căci fiecare zi trebuie considerată ca zi de dăruire a Torei pe muntele Sinai. Într-adevăr, învăţălii noştri au comparat Tora cu laptele de mamă cărui copilul îi găseşte în fiecare zi un gust nou. Şi în studiul Torei, credincioşii găsesc mereu o plăcere nouă.

De aceea promulgarea legii sfînte nu este indicată în Tora decît prin simbolul „ofrande noi către Dumnezeu”, Tora fiind ofrandă veşnic nouă.

(Kli Iokar, Ievitic 13, 16)

DAREA LEGII

Rabi Eliezer Ben Azaria spune: Obştea a primit cele 10 porunci într-un alun de Şabat, în ziua a şasea a lunii Sivan, la amiază. La ora trei obşteia se reîntoarse în corturi. Membrii obştii, condusă de Moşe, sărbătoriră Şabatul în bucurie, căci ei auziseră vocea lui Dumnezeu.

(Pirkei de rabi Eliezer, 46)

RĂSPINDIREA BIBLIEI

Învăţăcei lui rabi Ismael, spuneau: „Ca un ciocan care sfărâmă stîncile (Ieremia 23) Ca ciocanul care scapără sute de sfînte, tot așa fiecare cuvînt pronunţat de Cel Sfînt se împarte în şaptezeci de limbi.

Această legendă transmisă din generaţie în generaţie, face parte din salba de frumuseţi cu care poporul nostru a împodobit amintirea sfîntă a psalmistului.

Din tratatul talmudic Avot

Potrivit obiceiului, începând din săptămîna ce urmează sărbătorii de Pesah și pînă la Roș-Hașana, se repetă în fiecare Șabat, după rugăciunea de Minha, un capitol din ciclul intitulat Pirkei-Avot, care conține fragmente din cuvintele înțelepte ale străbunilor. Ciclul e împărțit în șase capitole, care se repetă succesiv de patru ori în intervalul de timp între Pesah și Roș-Hașana.

Iată cîteva din aforismele cuprinse în capitolele ce se studiază în acest interval.

CINE ESTE ÎNȚELEPT ?

(20 Iyar — Pericopa Emor, Pirkei Avot, cap. 4 Simbătă 15 mai).

Spunea ben Zima: Cine este înțelept? Acela care învață de la orice om. După cum este scris: „Datorită învățătorilor mei m-am luminat”. Cine este viteaz? Acela care știe să-și învingă patimile. Precum scrie: „De ipefreat este acela care-și învinge patima celui care cucerește cetățile”. Cine este bogat? Acela care se mulțumește cu partea lui. După cum glăsuiește scriptura: „Ferice de ține, de vei minca din truda mîinilor tale și ioina îți va fi. Ferice de ține în lumea asta și bine de ține în lumea de apoi”. Cine-i vrednic de cinste? Acela care acordă cinste altora. Precum scrie în cele sfinte: „Pe cei ce-mi acordă cinstea îi răsplătesc cu cinste, iar celor care mă disprețuiesc le răspund cu dispreț”.

CRITERIUL ÎNȚELEPCIUNII

(27 Iyar — Pericopa Behar-Behukotai, Pirkei Avot, cap. 5, Simbătă 22 mai).

Prin șapte lucruri se caracterizează un prost și prin șapte lucruri un om înțelept. Un înțelept nu vorbește în fața omului care-l întrece în știință și învățătură; nu-l întrerupe pe interlocutorul său; nu se grăbește să răspundă; pune întrebarea în mod concret; răspunde cum se cuvine, în ordinea în care a fost întrebare; cînd n-a auzit ceva spune deschis — in-am auzit; mărturisește adevărul.

Contrariul lui îl caracterizează pe cel prost.

NU ALERGA DUPĂ MĂRIRE

(5 Sivan — Pericopa Bamidbar, Pirkei Avot, cap. 6, Simbătă 29 mai).

Nu alerga după mărirea, nu râvni onoare. Caută să înfruptiești mai mult decît ai învățat. Să nu politești masa iredilor, căci masa ta modestă e mai mare decît a lor și coroana ta mai valoroasă decît a lor. De bună credință e Domnul tău și-ți va răsplăti taptele tale.

IUBEȘTE PACEA

(12 Sivan — Pericopa Neso, Pirkei Avot, cap. 1, Simbătă 5 iunie)

Hilel spunea: *Am din discipolii lui Aharon, iubește pacea și stăruiește pentru ea. Iubește oamenii și apropierea de învățătură.*

ÎNVĂȚĂTURA ȘI VIAȚA

19 Sivan — Pericopa Behaalotha Pirkei Avot, cap. 2, Simbătă 12 iunie).

Raban Gamliel, fiul lui rabi Iehuda Hanași spunea: „E bine să împletești învățătura Torei cu buna-cuviință; ostentindu-ne într-aminouă înălțurăm răul. Și oricine în viață are nu e însoțită de aplicarea ei în practică e zadarnică și aduce după sine păcatul.

Saadia Gaon

Rav Saadia Gaon s-a născut în Egipt, în anul 892. Încă de tînr s-a afirmat ca un erudit al Bibliei, talmudului, filozofiei și literaturii ebraice. El a redactat cărți în aproape fiecare din aceste domenii. Majoritatea cărților sale din domeniul halahic sînt scrise în limba arabă. El a tradus Biblia în limba arabă și a comentat Tora și părți din cărțile profeților și cronici. Rav Saadia Gaon a scris de asemenea multe articole împotriva sectei karaților.

Se cuvine subliniat că în multe obști din orient și în deosebi printre evreii iemeniți se învață și azi Biblia cu traducerea arabă a lui Saadia Gaon, că această traducere contribuie mult la înțelegerea Scrierilor sfinte. La vîrsta de aproape treizeci de ani rav Saadia

Gaon a părăsit Egiptul plecînd în Ereț Israel și Babilon.

Rav Saadia Gaon a scris și o carte de filozofie cu titlul „Credința și cunoașterea”, căutînd să unească credința și filozofia. Această carte, scrisă și ea în limba arabă, e considerată ca o lucrare de bază a filozofiei iudaice din evul mediu.

Vasta activitate literară a lui rav Saadia Gaon (decedat în anul 942) precum și lupta sa pentru existența Torei i-au făcut numele vestit în toate generațiile și nu e de mirare că el a fost considerat demn de a fi conducătorul academiei din Sura.

BRIT IVRIT OLAMIT

Citiți în pagina 12-a textul în limba ebraică.

Deshumarea osemintelor rabinului Herș Barid

Ia Iași a avut loc recent ceremonia deshumării osemintelor rabinului Tzvi-Herș Barid în vederea reînhumării lor în Țara Sfîntă.

La ceremonie au participat d. prim-rabin I. M. Marilus și Martin Băluș, președinte de secție la F.C.E.

(M). Comunitatea evreilor din Iași a a fost reprezentată de d. Leiba, vice-președinte.

Dl. prim-rabin I. M. Marilus și Martin Băluș au rostit alocuțiuni, scoțînd în evidență personalitatea defunctului.

O publicație din New York despre revista noastră

Revista „Hadoar” (nr. 2222 din 19 martie a.c.), publicație în limba ebraică din New York, cuprinde, sub semnătura d-lui Shlomo David Goldfarb, o amplă recenzie consacrată „Revistei cultului mozaic”. Autorul începe prin a arăta că revista noastră poate fi consultată la Biblioteca centrală din New York și că ea oferă o imagine edificatoare asupra climatului de libertate, inclusiv religioasă, din România.

Mai departe, autorul subliniază că revista apare în 3 limbi, ceea ce face ca circulația ei să depășească sfera obștel evreiești din România.

Recenzia se ocupă pe larg de studiile biblice și de exegeza iudaică pe care le publică în mod regulat în paginile revistei Eminența Sa d. Șef rabbin dr. Moșes Rosen.

HAVDALA

Sfîrșitul Sabatului sau al sărbătorii este marcat printr-un ceremonial special, denumit Havdala, literal-deosebire. În acest fel credinciosul trasează o linie de demarcație între caracterul sacru al Sabatului sau al sărbătorii, pe de o parte, și caracterul proian al zilelor de lucru, pe de altă parte.

Havdala își are originea sa în ritualul ce se oficia în marele templu (secolele V—IV î.e.n.), iar Mișna (prin anul 200 e.n.) menționează această ceremonie ca o practică generală. La început, singura demarcație ce se făcea între sărbătoare și cotidian era rugăciunea din ciclul celor 18 binecuvîntări recitate la încheierea Sabatului sau a sărbătorii. Mai tîrziu, această rugăciune, combinată cu o ceremonie de consacrare, se rostea separat: în cele din urmă ele au fost combinate. La început nu era specificat dacă rugăciunea de Havdala trebuia să fie o binecuvîntare specială introdusă între cele 18 binecuvîntări, sau numai o interpolare la una dintre ele.

Ceremonia specială de Havdala care s-a introdus mai tîrziu conține mai multe versete biblice care exprimă încrederea în Dumnezeu și imploră mințirea de la Atoptutericul, izvorul salvării. Cuvintele din Psalmul 116:13, „Voi ridica cupa salvării și voi pronunța numele Domnului”, marchează în concluzie trecerea către ceremonia consacrării. Rugăciunea se rostește deasupra unei cupe de vin. Băutura se toarnă cu vîrf în cupă, ca un simbol al binecuvîntării depline. Urmează apoi binecuvîntarea peste cutia de mîrodenii, a căror aromă a fost aspirată de toți cei de față, ca și cum ar vrea să se mai bucure odată de incîntarea Sabatului, înainte ca acesta să ia sfîrșit. Apoi, în amintirea actului creației, act evocat de prima zi a săptămîinii, urmează binecuvîntarea peste flacăra unei luminări. După rostirea rugăciunii se obișnuiește ca flacăra luminării să fie stinsă în cupa de vin.

În ce privește trecerea de la Sabat la sărbătoare, la Havdala se face mențiunea despre caracterul foarte sacru al Sabatului în comparație cu cel al zilei de sărbătoare.

În cadrul familiei se cîntă melodia în acrostih Hamavdil și uneori chiar o melodie a profetului Eliahu.

Ustensilele folosite la ceremonialul de Havdala sînt în majoritatea cazurilor obiecte de artă populară, fiind lucrate cu mîgăle de meșteri iscusiți.

Din Talmud

Cîntărețul și surdul

Și obște văzu vocile...

Cum se explică aceste cuvinte ciudate? Cum se poate senza cu văzul ceea ce se adresează auzului? Ca răspuns la aceasta, înțelepții povestesc următoarele:

Într-o piață publică a venit o dată un muzicant. El cînta alături de frumos din instrumentul său, încît ascultătorii căzură în extaz ascultîndu-l; cînd ei începură să danseze pînă la uitare de sine. Cu cît se apropiau de muzicant și de instrumentul său fermecat, cu alături mai puternică era uitarea ascultătorilor și mai extatic dansul. Trecu pe acolo un surd. Văzînd neașteptatul spectacol, el crezu că toți cei de față au înnebunit. Dacă ar fi fost capabil să audă melodia mingietoare a cîntecului s-ar fi alăturat fără îndoială și el entuziasmului general și dansului.

Acesta este sensul versetului: „Ei văzură vocile”.

Eternul a apărut atunci în toată splendoarea lui, înconjurat de ingerii care dansau de bucurie. Obyete înțelese că este bucuria dării Torei. El se strînsă la poalele muntelui pentru a auzi vocea Celui divin, și deși erau surzi pentru ea, văzură marea bucurie care însoțea evenimentul dării Torei. De aceea „văzură vocile”.

ȘALOM AȘ

PÎINE PENTRU DUMNEZEU

Continuare din pag. 3

Într-una din zile, amărît cum era, se duse la sinagogă, deschise chivotul și se rugă lui Dumnezeu: „Tu știi, Doamne, că atîta timp cît am putut munci am economisit totul pentru sfînțirea zilei de Șabat. Azi ochii mi s-au împăienjenit și nu mai am nimic în casă, de aceea Te rog ajută-mă să-mi pot procura măcar colaci pentru Șabat”.

Terminînd rugăciunea își coborî privirea, și ce-i fu dat să vadă? În chivot, lîngă sulurile sfinte, 12 colaci frumoși, rumeni, abia scoși din cuptor! Înțelese că i-au fost trimiși de Dumnezeu. Îi luă și plecî bucurios acasă.

Și așa a rămas obiceiul în acel tîrg, în fiecare vineri brutarul cel sărac coace 12 colaci pentru Dumnezeu, îi ducе la sinagogă și îi depune în chivot, între sulurile sfinte. Vine apoi croitorul cel sărac și-i ia, încredințat că-i sînt trimiși de Dumnezeu.

Cît timp a trăit brutarul cel nevoiaș și a copt piine pentru Dumnezeu, tîrgul s-a bucurat de favoarea promiei cerești: toți locuitorii își aveau piinea asigurată, nu s-au ivit ceruri, nici molimă sau incendii.

În tîrg se spunea că toate acestea s-ar datoră brutarului cel bogat, care coace 12 colaci pentru masa de Șabat și are a fi binecuvîntați de rabin.

ACEASTA E ÎNVĂȚĂTURA

(Urmare din pag. 1-3)

că esența mozaismului constituie o continuă interferență între îndatoririle față de D-zeu și cele față de societate. Una fără alta nu reprezintă decît o jumătate a credinței noastre. Nu poți respecta fragmentar una sau alta dintre cele Zece porunci. Aceeași sfințenie o are cuvîntul: „Eu sint Domnul Dumnezeu tău” ca și cel care îți cere: „Să nu furi”, „Să nu uciți” ș.a.m.d. D-zeu nu se mai află izolat, undeva, în sferile celeste, departe de fapta cotidiană a credinciosului. El sălășluiește în conștiința lui și prezența lui devine resortul raporturilor ce acesta le are cu semenii săi. Legea morală nu se mai mulțumește a fi dăltuită doar în piatra altarului, ci începe a fi săpată adînc *לעברתך* בערך *בפניך* „în graiul, în inima și în fapta omului”.

...Înainte de revelația sinaitică — își deapănă mai departe învățații Talmudului, firul legendelor — D-zeu a culegerii cu cartea învățării în mină, palatele regilor lumii. Tur-turora el le-a oferit în dar această lege. „Cum am putea oare s-o primim, răspuneră stăpînitorii lui Esov, dacă ea interzice crima, cînd însuși temelul existenței noastre se bazează pe războaie?” „Cum putem s-o acceptăm, obiectară regii din Ismael, dacă ea condamnă furtul, iar întreaga noastră orînduire își are izvorul în jaf?” S-au scuturat toți potenții pămîntului de o lege care amenința atotputernicia lor, care aducea speranța păcii și a dreptății între oameni.

...Au trecut mii de ani de atunci. Nu numai regii lui Esov și ai lui Ismael, ci mulți, nenumărați regi, au căutat să nimicească legea morală. Tablele legii au fost sfărîmate nu o singură dată, iar dănuirea în jurul vîtleului de aur a constituit, adeseori, simbolul strădaniilor depuse de tirani spre a răpi mulțimilor crezul în egalitatea oamenilor, spre a le înăbuși dorul de eliberare.

Au fost și regi care, în ura lor neîmărmurită împotriva acestei legi, au recurs la viclenie în locul forței. Ei și-au dat seama că orice de sfîrșimătă ar fi piatra tabelor, orice limbă de foc ar cuprinde cartea și orice săbii i-ar spinteca pergamentul, nici o flacăra nu e atât de mistuitoare, nici o sabie atât de ascuțită, nici o forță atât de puternică, spre a opri ca *לעברתך* „literale ei să plutească în aer”, spre a nimici înalta eiică ce-i alcătuiește conținutul. Au procedat, deci, alfel: au luat „tablele legii” în mină și în numele lor au binecuvîntat asuprirea omului de către om, au minat no-voadele pe cîmpurile de luptă spre a se ucide reciproc. Au luat numele Domnului în deșert și în numele Lui, al D-zeului dreptății și al păcii, au practicat nedreptăți strîgătoare la cer, au inecat lumea în singe și în lacrimi.

Nici aceasta nu le-a izbutit. Prea puternice sînt ideile ce le cuprinde învățătura morală, prea pătrunzătoare în conștiința oricărui credincios, pentru ca ele să nu fi izbîndit.

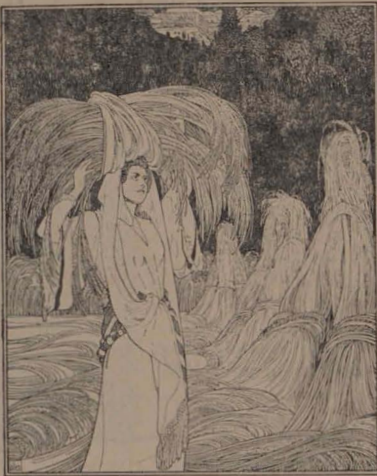
Nu numai Creatorul și-a găsit sursa de inspirație în împlinirea perfecțiunii, privind spre această lege morală. Toți cei ce credem în-tr-insul nu încetăm a ne îndrepta privirile spre cele Zece cuvinte ce au răsunat odinioară de pe culmile sinaitice. Într-însule găsim suportul etic al împlinirii îndatoririlor noastre față de D-zeu și de umanitate. Din ine-puizabila lor forță morală, sorbim mereu energii sporite spre a ne strădui ca nici-un petec de pe acest pămînt să nu mai fie o „casă a sclaviei”, pentru ca nici un locuitor al acestui glob să nu mai fie înălțului de idoli auzului, pentru ca munca și viața omu-lui să nu mai fie prădate.

Razele acestei învățături aruncă din nou, lumina lor binefăcătoare asupra credinciosului redevenit „asociatul lui D-zeu” în stăpînirea acestui univers, reînălțat la rangul de ziditor al paradisului pămîntesc, al omului eliberat de spaime și prejudecăți, făuritor al propriei sale ferici.

...Aceasta este învățătura. Ea ne arată drumul care ne înfrățește cu întreaga familie umană *לעברתך* „căi plăcute sînt căile ei și toate cărările ei duc spre pace”.

Istoria frumoasei Ruth

Desigur că în toate cărțile Pentateuhului se găsește din abundență date și indicații prețioase cu privire la viața credincioșilor păș-toritori ai legilor Torei, dar ele nu sînt menționate decît întimplător, în legătură cu rela-tarea diverselor evenimente, viziuni profetice și protestatare, ori reforme religioase. Fon-dul lor social este fix, nemiscabil, el nu ia parte la acțiune, ca un tîndal oarecare de tablou sau ca o fotografie. În Meghilat Ruth imaginile se succed ca secvențele unui film; ele ne înfățișează viața cotidiană a obștii din epoca cînd cartea a fost redactată — proba-bil epoca lui Șemuel, ultimul dintre judecă-torii, despre care se crede că ar fi chiar au torul cărții lui Ruth. Fundalul, în permanență mișcare, viu, nu aduce peste timpuri pariu mul unor vremuri de damul. El este o mă-turie că în perioada cînd s-a desfișurat viața frumoasei Ruth (sau, dacă vrei, cînd cartea a fost redactată) legile Torei erau îraduse înlocmai în viață de păștoritori ei și erau un mate cu sfințenie în cele mai mici amănunte.

CAPITOLUL 1 fixează desfășurarea acțiunii în timpul judecătorilor. Era o foamete cumplită în Beit Lehem și un om pe nume Elimelech nemaiputînd îndura lipsurile, porni împreună cu soția sa Naomi și cu cei doi fiu Mahlon și Hilion spre ținuturi mai îmbelșu-gate. Ajunse în țara Moabului și se așeză acolo: ținutul era bogat și le oiera noilor veniți cele necesare traiului. Cei doi feciori se căsătoriră cu două băștinașe: Orpa și Ruth. Trecură ani de tîihnă și Elimelech muri Curînd după aceea muriră și cei doi fiu Bătrîna Naomi se găsi singură cu nurorele ei Ce puteau face trei femei sărmane și ne-ajutorate? Naomi holări să se reîntoarcă la Beit-Lehem, în ținutul ei de baștină, căci au zise că foametea încetase de mult și Dum-nezeu se îndurase și dăduse pîine locuitorilor acelor meleaguri. Nurorele o însoțeau. Dar bătrîna, semeț, nu cerșea mila nimănui, nici chiar a nurorilor sale: Duceți-vă și vă întoarceți fiecare la casa mamei voastre. Dom-nul să se îndure de voi, cum v-ați îndurat și voi de cei ce au murit și de mine... În-toarceți-vă fiicele mele! Pentru ce să veniți cu mine? Mai am eu oare fii în pîntecele mele ca să poată fi bărbaiții voștri?... În-toar-ceți-vă acasă, căci amară imi e inima din pr-ca voastră și a mea și mina Domnului greu apasă asupra-mi (I, 8, 9, 13). Așa le vorbi Naomi nurorilor sale, făcînd aluzie la obiceiul Torei ca frații să iie în căsătorie pe cumnata lor văduvă.

Orpa și-a sărutat cu pioșenie soacra și s-a întors.

Ruth, însă, n-a părăsit-o pe Naomi. „S-a ținut de ea” (I, 14). Îndemnul și rugăciunile n-au folosit la nimic. Dumnezeu tău va fi și Dumnezeu meu (I, 16) îi zise ea soacrei și amîndouă văduvele, bătrîna Naomi și tîna Ruth, porniră mai departe, spre ținutul Beit Lehehului.

Cînd intrară în cetate, localnicii o întîm-pinară cu bucurie pe fosta băștinașă. Iat-o pe Naomi („Plăcută”) spusese ei (I, 19) Ziceți-mi Mara („Amărăciune”) — le replică ea — căci cel Atotputernic m-a copleșit de amărăciune (I, 20).

Era tocmai vremea secerișului orzului, cînd cele două femei poposiră în ținutul Beit Lehehului.

CAPITOLUL AL DOILEA aduce în scenă un alt personaj principal, pe Boaz. El era o rudă nu prea apropiată a lui Elimelech, cedatul socru al lui Ruth. Poseda întînderi mari de pămînt și secerătorii trudeau la strî-nul recoltei lui. După prescripțiile Torei, să-racii locului urmau șîrul secerătorilor și al legătorilor de snopi: spicele izolate și boabele de orz căzute pe tarale le aparțineau. Ruth porni și ea spre cîmpii să culeagă spi-cele stînghere și nimeri tocmai pe ogoarele lui Boaz.

Boaz o remarcă de îndată din șîrul celor sărmani ce-i urmau slujitorii: Ruth era fru-moasă și harnică, tăcută și stîngheră. Mergea

modestă în urma secerătorilor și culegea de ici, colo, spicele rămase neătiate sau cule-gea boabele pierdute. Sacul abia i se umplea dar ea nu vădea nici nemulțumire nici dez-nădejde. Cine este această fată? (II, 5) în-trebă Boaz și un slujitor îl lămurî: Este moabita care s-a întors cu Naomi (II, 6). Boaz îi admiră hărnicia și modestia și o chemă la el ca s-o îndemne să nu plece pe alt ogor, ci să stăruie mai departe să sîringă roadele ră-mase în urma s cerătorilor lui. Și cînd îi va fi sete să bea apă pregătita de oamenii mei. Mi s-a spus ce ai făcut pentru soacra ta... Plata să-ți fie deplină din partea Dom-nului... (II, 9, 11, 12).

Ruth era emoționată și nu știa ce să ră-s-pundă. Era o străină și i se părea că nimeni nu știe nimic despre ea. Socotea firesc ceea ce făcuse pentru Naomi și nu se aștepta la nici o răsplată pentru aceasta. Toată ziua culesese spicele și boabele răzele de pe țarina lui Boaz, și cum acesta dăduse ordai sluj-i-torilor săi să o protejească pe Ruth și să lase cit mai multe spice „uitate”, curînd sacul ei se umplu.

Seara, Ruth îi povesti lui Naomi toată în-tîmplarea și-i arătă cu bucurie sacul plin de grîne. Binecuvîntat fie Domnul — zise Naomi. El este plin de îndurare pentru cei vâi, precum a fost și pentru cei ce au murit (II, 20) Și-i porunci nurorii să se ațină pînă la sfîrșitul secerișului pe ogoarele lui Boaz.

CAPITOLUL AL TREILEA ne face cunosțînă cu o altă descripție a Torei practică în epoca redactării cărții lui Ruth, legea levi-ra-tă, potrivit căreia un credincios putea ră-s-cumpăra averea unui rude decedate. Naomi o îndeamnă pe Ruth să se apropie de Boaz și să-i amintească de dreptul lui de levirat.

Secerișul se terminase. Noaptea de vără era dogotoare și sub cerul instelat, vesella era în toi. Boaz lucrase mult după asfințitul soarelui. Era obosit, dar mulțumit de treaba făcută. Ii era cald și se întinse cu plăcere sub cerul liber la marginea unei grămezi de snopi și trase peste el o cergă ușoară. Adormi curînd. Acolo îl găsi, spre muezul nopții, Ruth. Dădu la o parte un capăt al inveltoirii și se culcă la picioarele lui. Cine ești tu? o apostrofă Boaz cînd se trezi sper-iat din somn, simțînd prezența femeii. Eu sint Ruth, roaba ta — răspuse moabita, întînde-ți poala hainei peste mine, căci tu ai drept de răscumpărare (III, 9).

Este adevărat că am drept de răscumpă-rare — dar este o altă rudă mai apropiată decît mine (III, 12) răspuse Boaz și pînă la revărsatul zorilor Ruth rămase la picioarele lui, întrebîndu-se dacă Boaz va putea sau nu răscumpăra averea lui Elimelech și a fiilor săi. Dimineața Ruth se înăpoei acasă și o vesti pe Naomi de cele petrecute.

CAPITOLUL AL PATRULEA cunoaște dozno-dămîntul istorisirii. Boaz cheamă la sine ruda cea apropiată și-i întreabă dacă vrea să ră-s-cumpere țarina lui Elimelech, și pe Ruth mo-bita, nevasta defunctului Mahlon. Nu pot s-o răscumpăr pe socoteala mea (IV, 15) veni răspunsul. Atunci Boaz declară în fața bătrî-nilor orașului că el e gata să răscumpere ave-rea bătrînului Elimelech. Ruth deveni soția lui... ca să ridice numele mortului în moștenirea lui și pentru ca numele mortului să nu fie șters dintre frații lui și din poarta locului lui... (IV, 10). Și din căsătoria lor se născu un fîu, pe nume Oved, care fu tatăl lui Ișai, care fu tatăl lui David...

Aici se încheie sulul povestirii lui Ruth, cîntarea idilică a dragostei și devotamentului, Vie și plină de naturalețe, duioasa povestire a blînde moabite captivează prin respectul și afecțiunea care se nasc în sufletul cititorului la adresa frumoasei eroine.

Comparată cu marile teme care abundă în celelalte cărți ale Scripturii, povestea lui Ruth apare ca un luminos și melodios cîntec popular.

Corul majestuos este înlocuit de cuvîntul unor oameni simpli, marea panoramă a isto-rii de soarta umilă a două biete văduve și măreția legii lui Dumnezeu de obiceiurile unei obști care aplică cu naturalețe și ușurin-ță prescripțiile Domnului.

Dar această cărțile de abia 85 versete depășește prin conținutul ei multe locuri comune despre religie și morală, repetate în alte scrieri sînte.

Caracterele personajelor sînt puternic relie-fate. Pietatea lui Ruth este ușor de conceput, deși ea nu este decît o străină care a accep-tat legea Dumnezeului unic, după ce a po-sosit în ținutul Beit Lehehului; castitatea ei este cu totul firească deși ea se manifestă în mijlocul agriculturii primitive, pentru care recoltele erau prilejuri de mare veselie și de petreceri prelungite.

Povestea este desigur versiunea poetică a unei tradiții curente care descrie în genealo-gia lui David înfrîncarea cu o femeie de neam străin și anume cu o moabită. O ase-menea tradiție nu putea fi transmisă de ano-nimul autor al povestirii lui Ruth fără a o prezenta pe străbuna lui David ca o femeie de o frumusețe unică și de un caracter nobil și ferm.

Prima mențiune despre târgul Dorohoi o găsim într-un document din 6 octombrie 1407, unde, printre mai mulți boieri apare și numele unui anume pan Mihail Dorohoiului. Alt document care pomeneste despre acest târg este cel din 8 octombrie 1408 prin care Alexandru cel Bun (1400—1433) acordă privilegiu comercial negustorilor din Lemberg. Prin această convenție comercială, reînnoită apoi de mai multe ori, Domnul moldovean deschidea drumul moldovenesc pentru „ruși de drept rutenesc, armeni, tătari, saracini și evrei” (N. Iorga: „Istoria comerțului românesc”, Epoca Veche, București 1925 pag. 75—82).

Privilegiul din 1408 prevede tarife vamale pentru diferite localități din țară și pentru produsele cumpărate aici sau aduse de peste hotare de către negustorii lioveni în târgurile Moldovei.

La Dorohoi, unde se plătea vama Siretului, se încasa cîte doi groși pentru caii sau iepelile care se scoteau din țară pentru Kamenet-Podolia. (Bogdan N. A. „Din trecutul comerțului moldovenesc și mai ales al celui ieșean” lași 1925 pag. 21—23).

Pentru încheierea acestei convenții prin care se punea Moldova în legătură indirectă cu lumea apuseană, au asistat din partea românilor „cel mai pricepuți dregători, printre care și pîrcălabul de Dorohoi, iar din partea liovenilor, patru negustori din toate națiile” (N. Iorga op. citat).

Puțini istorici vorbesc despre o așezare temeinică a evreilor din Moldova pe vremea lui Alexandru cel Bun. Unii o dau ca probabilă, alții, tratînd această perioadă, ne informează că: „tot în această epocă un număr important de evrei, fiind persecutați și goniti din Polonia și Ungaria, obțin o învoire specială de la Alexandru cel Bun să se așeze în Moldova, în anumite localități. Li se impune însă ca ei să nu se ocupe cu crîsmăritul, nici să ție trunchiuri sau cășapii de carne, nici pitării pentru creștini, spre a nu concure pe negustorii pămîntului; această prohibiție de altminteri era în același timp aplicată și pentru armenii”. (Oniciu D. „Din istoria României”. București 1913, pag. 43).

Situat pe una din ramificațiile marelui drum comercial de la Marea Baltică la Marea Neagră, Dorohoiul s-a dezvoltat datorită faptului că era, din cele mai vechi timpuri, un „popas bun și prietenos” pentru negustorii străini în trecere pe aici și care i-au adus și numele de origină slavă; Dorogoi — drum mare.

Pe lingă că era un centru economic și reședință de ținut, Dorohoiul avea în secolul al XV-lea (și mai tîrziu) o curte domnească. Între anii 1568—1778, decît timp de peste 200 de ani a fost reședința vorniciei Dorohoi de Sus.

Se poate presupune că evreii au început să se stabilească la Dorohoi spre sfîrșitul secolului al XVI-lea sau la începutul secolului al XVII-lea. Această ipoteză se bazează pe următoarele fapte: în jurul anului 1620 activa la Dorohoi ureadnicul Ion Iidovul. Pe atunci, ureadnicul, pe lingă diferite însărcinări administrative, urmărea și încasarea regulată a impozitelor. Pe Ion Iidovul îl aflăm semînd o măturie hotarnică alături de „Oameni buni” fruntași și bătrîni ai satelor din jurul Dorohoiului. Nu este exclus ca acest slujbaş domnesc sau dregător cum se autointitulează în document, să fi fost evreu botezat. Se cunosc multe cazuri cînd pentru a accepta botezul li se acorda evreilor diferite avantaje, printre care, în unele cazuri, slujbe importante în administrație (Ghibănescu Gheorghe „Surete și izvoade” vol. XIV Huși 1925, pag. 6).

Dacă informația despre Ion Iidovul pe care o punem în legătură cu vechimea evreilor stabiliți în târgul Dorohoiului este ipotetică, avem altă absolut certă. În vechiul cimitir mozaic din Dorohoi există o lespede din secolul al XVII-lea a lui Iosif Iakob, fiul domnului Eliezer și a soției sale, decedat în octombrie 1652. Textul incrustat în piatră sună astfel:

„Iosif Iakov fiul domnului Eliezer — în a patra zi din luna chesvan anul (5)413 — Computul mic”

Aceasta este cea mai veche măturie pe care o avem în momentul de față despre comunitatea din Dorohoi.

Cîteva documente importante ne dau măturii veridice despre activitatea economică a evreilor din orașul Dorohoi în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, unde îi găsim în comerțul cu pește, carne, vin, rachiu, băcălii, pine covrigi, luminări de se, păcură și dohot. În meserii îi găsim croitori și cărăuși. Un document din 1769 ne arată că „Neguțitorii pre la târgurile aceste, care sînt mai mici, adevă Suceava, târgul Siretului, Neamțul, Piatra, Bacăul, Agudul, Vasluiul, Hușii, Fălciul, Hârăul, Dorohoiul și Târgul Frumos, la aceste târguri sînt cîte un bacal doi de vind băcălii, pîne, luminări de său, iproci: Sînt și crăcime de vind vin și jidovi de vind rachiu, păcură, dohot. Iar la zile de târg, ce sînt obicnuite a se face o dată pe săptămînă, merg la aceste neguțitorii de pre la târgurile cele mari cu negoț de fac alăveris, cum și din lăcutoiri merg cine cu ce are, boi vaci, cai, oi, fînă, grâu, orz mălai, ovăz, unt, miere, ceară, său, piei, in, cânepă și altele, din care vînd și plătesc vamă, mortasipie și pîncălabie după cum se arată în condica visteriei, ce este cu pecetea Gospod

Din istoria obștei evreiești din România

Cele mai vechi izvoare despre trecutul comunității din Dorohoi

Casă de rugăciuni clădită în anul 1856.

(domnească) (Anuarul pentru israeliți, vol. XIX București 1896, pag. 81).

Interesantă este cartografia din 22 iunie 1774 din care aflăm că Dorohoiul avea pe atunci 177 de case iar printre birnici „21 de jidovi și 2 jidoave vădane”. Lista întocmită în scopuri fiscale are în frunte pe Herșcu Staroste, șeful comunității. La 20 dintre aceștia nu se arată ocupația. Din aceeași listă aflăm că 3 dintre birnici erau croitori.

Un alt document care ne spune multe despre trecutul comunității este Cartea divanului, dată la 10 septembrie 1786 „în pricina de judecată a lui Aron Jidovul din târgul Dorohoiului, ce a avut cu medelnicerul Constantin Vîrnov pentru tovărășie la o velniță. Din acest document aflăm că tovărășia lui Aron Jidovul cu medelnicerul care avea velnița) s-a făcut la 10 iunie 1780. Ultimul punea la dispoziție și 200 lei „care să imble fără de dobîndă, iar Aron Jidovul, sa puie osteneală cumpărînd mălai și altă ce ar mai trebui la velniță. Apoi dobîndă pagubă ce s-ar întîmpla să fie pe giumatate a medelnicerului Constantin Vîrnov și pe giumatate a lui Aron Jidov. Și la alt lucru ce s-ar mai face la velniță să fie cheltuiala din mijloc și după ce se va sfîrși de lucrat, pîne ce se va cumpăra cu banii ce s-au arătat, să aibă voie și o parte și alta a se despărți de tovărășie, iar de le va mai da mina ca să mai fie tovarăși să-și facă alte scrisori osăbite după care tocmală, zice Aron Jidov, că s-ar fi dus de au cumpărat citeva somă de dimirlii mălai. Din cauza acestei cumpărături și a altor cantități de porumb, săcară și hrîșcă, aduse de către Aron pentru velniță, s-au ivit grave neînțelegeri între tovarăși. Procesul s-a trăgănat peste șase ani la ispravnicia ținutului și la divan. Dreptatea fiind de partea medelnicerului, boierii în frunte cu mitropolitul au hotărît că Aron Jidovul trebuie să despăgubească pe acesta, predîndu-i: două dugheni și o casă din Dorohoi cu locul lor în valoare de 600 lei ce le avea din „zestre femeii lui” opt vite de cai și 95 oca de aramă. Pe lingă cei de mai sus, documentul pomeneste de Naftali Hahambașa din Iași, unde au giurat „după legea lor” și acel Avram Jidovul velnicer din Dorohoi. Il mai găsim acolo și pe Herșcu Staroste de jidovi asupra căruia vom reveni. (Arhivele Statului Iași, pach. CXL. doc. 8 orig.).

Un alt document din ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea care ne aduce știri despre activitatea evreilor din Dorohoi este hrisovul semnat la 14 aprilie 1795 de către N. C. Suțul-Vodă (1793—1795) prin care dăruiește bisericii Sf. Gheorghe din Herța, venitul din vatra târgului Dorohoi (care era loc domnesc), stabilește dările pe care trebuia să

le plătească „pe tot vinul și rachiu ce vor vinde în crîsmă tirgoveții creștini, jidovi și alții, să aibă a plăti cîte doi bani de vatra de vinu și cîte un banu de toată oca de rachiu. Alu doilea dohotului numai a numitei bisărici să vînză. Alu treilea, gospodarii ce voru și de la fața ulițelor să plătească cîte 50 parale de unu gospodaru pe anu, iară cei ce voru fi săzători pe la mahalali să plătească cîte un leu de gospodaru pe anu, nefiindu săliți de către biserică fără voia loru ca să lucreze ci să aibă a da banii, iar femeile cele sărace și fără ficiori să nu dea nimica. Au patruile, dinu cincize de stupi să aibă a lua unu de sămînță și toamna să ridice din prisacă, iară fiindu mai puțin de 50, să ia cîtă una para de stupu. Iară vînzarea cîrmurilor, a peștelui, a lumînărilor, a pînei, să fi țîrgoveții slobozi fără a nu plăti nimică”. (N. Iorga „Studii și documente cu privire la istoria românilor” vol. XXII, București 1913 pag. 394).

După cum vedem evreii erau prezenți, spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea, în mai toate ramurile de comerț și în unele meserii care se practicau atunci în târgul Dorohoiului, aducînd astfel o contribuție la dezvoltarea economică a regiunii și a orașului.

În ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea conducătorul laic al comunității a fost starostele Herșcu. După cum am văzut mai sus, în cartografia din 1774, el este în fruntea birnicilor evrei. Faptul că este primul pe listă se explică prin aceea că în calitatea pe care o avea întocmea de obicei acest tabel, în colaborare cu slujbașii domniei, răspundînd totodată și de încasarea dărilor cunvenite visteriei. Il aflăm și în următorul deceniu în aceeași funcție, în procesul despre care am vorbit, dintre velnicerii Constantin Vîrnov și Aron Jidovul, intervenind pentru ultimul.

Despre viața religioasă a comunității aflăm date importante din inscripțiile mormintale care se află în vechiul cimitir evreiesc din localitate.

O inscripție tombală arată că obștea a fost păstorită în jurul anului 1700 de către Tovia (probabil haham și locuitor de rabin ajutor, judecător sau „invățator în ale legii”). N-avem piatra mormintală a acestuia care, ori s-a pierdut ori — potrivit datinei — Tovia a plecat să-și odihnească oasele în Tura sfîntă. Inscriptia sa ne-ar fi spus poate mai multe de cît inscriptia incompletă de pe mormintul fiicei sale Hava, decedată în anul 1742:

Fiica Ho(va) (a) invățatorului (ui) în ale legii (adicul Tovia 5502

Alt rabin care a funcționat în Dorohoi cam pe la jumătatea secolului al XVIII-lea a fost

Smaia, a cărui fiică, Ester, moare în anul 1792. Iată și epitaful acesteia:

„Vestita doamnă... Ester fiica invățatorului în ale legii... Smaia decedată în ziua întâia Pesaheni anul (5) 552 după computul mic.

Al treilea rabin-judecător despre care avem cunoștință se numea Zvi, al cărui fiu Moșe moare pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea sau la începutul celui de al XIX-lea.

Un rabin-judecător care a funcționat aici la sfîrșitul secolului al XVIII-lea a fost „Invățatorul în ale legii” Menachem Manele al cărui fiu (sau fiică) moare în anul 1810.

Alt păstor al comunității de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea a fost „invățatorul în ale legii” rabi Șlomo, fiul îndrumătorului Israel, decedat în primăvara anului 1811. Iată inscriptia de pe piatra sa de mormînt:

„Aici se odihnește un bărbat vestit invățator în ale legii Rabi Șlomo fiul îndrumătorului nostru Israel, decedat în prima zi de Kol Hamoed Pesah anul (5) 571. Fie-i sufletul păstrat în mînnchiul vieții.”

Ultimul rabin judecător despre care avem informații și care a activat la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, începutul celui de al XIX-lea pare să fi fost Iosef, a cărui fiică moare la 1820:

„Fiica invățatorului în ale legii Iosef decedată la 25 Sivan 5580 după computul mic.”

Am început cu ajutorul de rabini fiindcă cea mai veche piatră funerară pe care o am este a fiicei lui Tovia. Vom continua cuabinii care au păstorit cam din deceniul IV al secolului al XVIII-lea.

La sfîrșitul aceluia secol găsim comunitatea în plină dezvoltare religioasă. Aceasta o dovedește numărul relativ mare de morminte de clerici din respectiva perioadă. Astfel, în afară de rabinii judecători pomeniți mai sus, au mai funcționat aici rabini: Așer Zelik, Israel, Iehosua, Baruch, Iakov, Iosef și Iehuda-Leib.

Cea mai veche inscripție care ne informează despre existența unui rabin în Dorohoi este a femeii Rivka, fiica lui Așer Zelik, decedată în anul 1766. Iată inscriptia:

Aici se odihnește femeia evlavioasă Rivka fiica invățatorului nostru rabinului Rabi Așer Zelik care a decedat în ziua a douăsprezecea din luna Kislev anul (5)527 după compul mic. Fie-i sufletul păstrat în mînnchiul vieții.

Despre rabinii Iehosua și Israel ne informează următorul epitaf din anul 1767:

Aici se odihnește un bărbat integru cinstit Rabinul Rabi Israel fiul rabinului Rabi Iehosua care a decedat douăzeci și două zile în luna Tevet în anul (5)528 după computul mic.

Alt rabin care a păstorit la noi în aceeași perioadă a fost Baruch, al cărui fiu moare în anul 1767:

Vestit domnul rabinului Rabi Baruch care s-a îndepărtat (decedat) (5)528 după computul mic.

Lespede de pe un mormînt din anul 1782.

Despre rabinul Iakov avem două inscriptii ale fiilor săi, una din 1769 a lui Dov și alta a fiicei sale Ester, decedată în anul 1782:

Aici se odihnește Rabi „Dov fiul rabinului Iakov (5)520 după computul mic.

Aici se odihnește femeia vestită doamna Ester fiica rabinului Rabi Iakov care a decedat în ziua a cincea nouă zile în luna Svat anul (5)542 după computul mic.

Menționăm că rabinii aceștia aparțineau unor familii înrudite și ai căror urmași îi vom găsi în secolul următor în fruntea obștei, cultivînd cu pasiune sînta învățătură.

Detaliu de pe o piatră funerară din cimitirul din oraș.

Orașul patriarhilor

Istoria și-a îndreptat adesea reflectoarele asupra Hevronului. Încă de pe vremea lui Abraham, de aproape 4000 ani, când era de acum un oraș înfloritor hait, Hevron a fost martorul unor evenimente importante, cîteodată chiar miraculoase.

Situat la 35 km sud de Ierusalim, la o altitudine de aproape 1000 m deasupra nivelului mării, Hevron se află pe vechiul drum al patriarhilor, care străbate de la nord la sud ținutul deluros din centrul țării. Cu cei 50.000 locuitori ai săi care își câștigă existența din agricultură, olărit, țîmpărie și sticlărie, Hevron nu pare, la prima vedere, deosebit de celalalte mici orașe ale Iudeii și Galileii. Trăsătura sa caracteristică este edificiul masiv care se ridică deasupra peșterii Macpela, mormîntul patriarhilor și al soțiilor lor. După cum spune legenda, Adam și Eva ar fi și ei îngropați acolo. De aici își trage originea celălalt nume al Hevronului — Kiriat Arba, locul de veci al celor patru perechi celebre din literatura biblică.

Șoseaua principală care pleacă de la Ierusalim spre Ber-Seva și spre sud, trece prin Hevron; plecînd din capitală pe șoseaua care străbate suburbiile Baka și Talpiot, ajungi repede la mănăstirea Mar Elias și apoi la mormîntul lui Rahel, la intrarea în Beedeem. Șase km mai departe se află termele lui Șlomo, iar după încă 15 km ajungi la marginea Hevronului, în locul unde șoseaua se bifurcă la dreapta spre Ber-Seva și la stînga spre oraș. Aproximativ imediat dai de un șuk, o piață orientală foarte animată, alături în imediată apropiere de Macpela. În stînga se poate vedea un imens rezervor, numit Birket el Sultan (piscina sultanului). Tradiția spune că în acest loc au fost executați din ordinul lui David asasinii lui Ișboset, fiul lui Saul, care au fost spînzurați în apropierea iazului Hevron, după ce li s-au tăiat miștile și picioarele (Samuel II, 4—12).

În imediată apropiere se pot vedea mărețele ziduri ale lui Herod, care înconjoară Macpela și au rămas în aceeași stare ca și acum 20 de secole. Aceste pietre unchiulare colosale, dintre care unele ating 12 m, precum și stlpi decorati în relief pe fiecare zid, constituie un exemplu de zidărie din aceea perioadă.

După ce ai pășit prin scara îngustă care străbate zidul dinspre nord, traversezi o sală de rugăciuni musulmană; dacă o iei la dreapta printr-o spîrtură în vechiul metereze, intri direct în moscheea principală, care a fost cîndva o biserică, clădită deasupra peșterii. Patru stlpi pătrați sprijină construcția, iar între stlpi, două monumente funerare din marmură trandafir și albă sînt construite pe mormintele lui Ițhac și Rebeca. Pardoseala e formată din dale imense roșcate, iar de-a lungul zidului vestic se află un canal îngust și pușin adînc. În apropierea monumentului funerar al lui Ițhac, se află un mic edificiu care maschează deschizătura peșterii, unde nu poate pătrunde decît un membru al familiei El Hamur; paznicii ereditari ai mormîntului.

Intr-o încăpere alăturată se află monumentul funerar al lui Abraham, iar în fața lui, cel al Sarei. În curte se află mormintele lui Iacov și Lea, iar la stînga, în afara construcției herodiene mai există un monument funerar, după tradiție mormîntul lui Iosef.

Cartea Numeri (cap. 13) spune că „Hevron a fost clădit cu șapte ani înainte de orașul Tanis din Mițraim”. Data exactă nu e cunoscută, dar desigur Hevronul exista deja în mileniul al IV-lea î.e.n., cînd, așa cum ne arată Geneza (cap. 13—18), „Abraham și-a ridicat cortul și și-a instalat vocuina în ținuturile Mambre, care sînt în Hevron, și a ridicat acolo un altar Domnului”. Aici a primit el vizita celor trei îngeri „pe cînd ședea la intrarea cortului său, în căldura dogoritoare a zilei”. (Geneza 18—1).

Luîc chip de simpli călători, îngeri au fost primiți cu căldură, Abraham și femeia sa Sara oferindu-le ospitalitatea, iar drept mulțumire acestia au promis Sarei, care era sterilă, că va naște un fiu, pe Ițhac.

Cînd acesta a crescut și a devenit bărbat, relatează Geneza (cap. 23), Sara a murit la Kiriat Arba (celălalt nume al Hevronului). Abraham s-a dus atunci la Efron-hititul, un bogat proprietar din Hevron, cerîndu-i să-i vîndă un mormînt în care să-și înmorminteze

soția mult iubită. Pentru suma de 400 siclii de argint, el a cumpărat „țarina Efron, cu peștera, care se găsește pe ea”. Aceeași carte ne spune cum Abraham a murit la o vîrstă înaintată și că fiii săi, Ițhac și Ismael l-au înmormîntat în cavoul din Macpela. Din alte surse aflăm că mai tîrziu Ițhac și Rebeca au fost înmormîntați în același loc, ca și Lea și soțul ei Iacov, care a murit în Mițraim și al cărui trup a fost înbălsămat. „Fiii săi l-au transportat în țara Canaanului și l-au înmormîntat în peștera de pe țarina Macpela”. (Geneza 50, 13).

Hevron și-a menținut importanța și în vremurile care urmară și în jurul anului 1250 î.e.n., cînd Moșe i-a adus pe evrei în țara promisă, iscoadele sale „au sosit la Hevron cînd leciorii lui Anac se aflau acolo”. El au declarat că cetățile sînt întărite și foarte mari și „i-am văzut pe leciorii lui Anac”. (Numeri 13—28). Caleb, unul dintre cercetași, care a învins pe regele Hevronului, a primit drept recompensă această cetate. Dar cîrînd, familia sacerdotală a levitilor a cerut mai mult spațiu și a primit printre alte orașe și Hevronul. Acesta, împreună cu împrejurimile, a devenit ca și Kadiș în Galilea și Șhem pe muntele Efrain, una dintre cele trei cetăți de refugiu la vest de Iordan. Caleb rămase cu „țarinile orașului și cu satele”.

250 de ani mai tîrziu, după cucerirea orașului de către Iosua, s-a născut David în orașelul Betleem, aflat la jumătatea drumului între Ierusalim și Hevron. Ca și Abraham și Moșe, David a vorbit direct cu D-zeu și capitola 2 din cea de a doua carte a lui

Samuel (cap. 2—1) ne relatează cum David l-a consultat pe Domnul: „Trebuie să mă duc într-o cetate din Iudeea? Și Domnul îi răspunde „Du-te!”. „Unde să mă duc?” întrebă David, și Domnul răspunde: „La Hevron”. Acolo a domnit ca rege al Iudeii șapte ani și jumătate.

„Copiii lui David s-au născut la Hevron” ne spune în continuare istoria și într-adevăr șase dintre copiii lui, între care și fiul său favorit Absalon, au văzut acolo lumina zilei. Mai tîrziu Absalon s-a retras la Hevron și a uneltil acolo împotriva tatălui său.

După victoria lui David asupra iebușilor, cam cu o mie de ani înaintea erei noastre, Ierusalimul a devenit capitala statului, iar steaua Hevronului a pălit. La împărșirea țării, după moartea lui Șlomo, fiul său Roboam a păstrat teritoriul Iudeii și al lui Benjamin, în timp, ce Ieroboam, unul dintre demnitarii curții luă restul regatului. Immediat după suirea pe tron, Ieroboam se ocupă de apărarea teritoriului, întărind Hevronul, așezat pe o poziție strategică. În polida precauțiilor luate, cea de a doua carte a Cronicii (XII, 2—4) ne informează „că în al cincilea an al domniei lui Roboam, Sesak, regele din Mișraim a atacat Ierusalimul „El cuceră cetățile Iudeii”. O dovadă în plus o constituie o inscripție ieroglifică, datînd din anul 925 î.e.n., găsită în templul din Karnak, unde erau enumerate localitățile cucerite de Sesak, între care figura și „Hehal Avraham sau Hevron”.

Mai tîrziu, după întoarcerea din Babilon se instaură o nouă ordine. Edomiții își extinsă sfera de influență din Neghev pînă asupra Hevronului. Prima carte a Macabeilor relatează că în jurul anului 160 î.e.n., Iehuda Macabeul a învins pe fiii lui Esau și cetatea Hevronului.

Herodes și-a pus amprenta sa arhitecturală pe mormintele din Macpela, pe care le-a pavat cu imense dale de piatră trandafir, care se mai pot vedea și azi, înconjurată de un zid care mai stă în picioare.

După căderea Ierusalimului, în anul 70, e.n., Hevron a cunoscut și el o perioadă de declin. Totuși, blocurile de piatră, dintre care unul are gravată pe el o menora iar altele diferite simboluri iudaice, atestă existența unei comunități iudaice în secolul al doilea și al treilea e.n.

Bizantinii au acoperit construcția lui Herodes, folosind-o ca biserică în memoria lui Abraham. Numeroși pelerini vizitau mormîntul, iar unul dintre ei, Anton Marir, notează prin anul 560 că sfîntul lăcaș era împărțit în două: o parte pentru evrei și una pentru creștini.

Discipolii lui Mahomed, care îl venerază pe Abraham ca pe un profet și prieten al lui D-zeu, — El Kalil — au intrat în Hevron în anul 638. Moscheia lui Ibrahim a înlocuit bazilica bizantină pînă în anul 1700, cînd — sub cruciați — ea a devenit din nou biserică. Boțezat „cetatea sfîntului Abraham”, Hevron a devenit fortăreața principală a cruciaților.

În anul 1187, Saladin cuceri din nou Hevronul.

Încetul cu încetul, mici grupuri de evrei se întoarseră să trăiască lingă vechiul sanctuar venerat. În anul 1400, obștea cunoscu o nouă avînt, cînd un număr de evrei din Ierusalim, iscușii suitorii de suclă, proveniți din Veneția, se alătură comunității și întemeiară industria care face și astăzi renumele Hevronului.

Obștea lor deveni un punct de pelerinaj pentru evrei și neevrei.

SYLVIA MANN

Sufletul Torei

(Urmare din pag. 1-a)

Sefer-Tora în care se descoperă o greșală, oricît de neînsemnată, un Sefer-Tora în care un cuvînt sau o literă — oricît de neînsemnată — s-a ușters, un Sefer-Tora tipărit, toate sînt inutilizabile. Un asemenea Sefer-Tora este înmormîntat cu tristețe, ca o ființă decedată. Viața sfîntă a Sefer-Torei constă în întregime în această scrupuloasă fidelitate a textului față de acel al lui Moșe.

De 3500 ani totul se întîmplă ca și cum fiecare Sefer-Tora nu trăiește decît în măsura în care conservă textul Legii lui Moșe în autenticitatea sa integrală. În învățătura sfîntă a iudaismului, Sefer-Tora atestă că nu urmele timpului și nici dezagregarea materiei duc la moartea Legii, ci infidelitatea față de textul lui Moșe. Cînd un Sefer-Tora moare de bătrînețe sau prin accident, literalele sale își uie zborul, așteptînd să fie culese din aer de către un nou cărturar, care le va integra într-un nou trup. Textul fidel și sufletul Sefer-Torei este ca sufletul oamenilor, adică etern.

Opțiunea fundamentală iudaică în ce privește Legea este de a accepta textul Torei ad literam și de a vedea în această literă lăcașul permanent și strălucitor al Legii.

Acest text mobilizează universul iudaic într-un mod atît de tangibil încît în timp și spațiu evreul îl înfățișează în permanență. Casa, cadrul intim al existenței sale, are la intrare mezuza, un mic pergament pe care sînt transcrise două pasaje din Tora (Deut. 6, 4—8 și 11, 13—21). Evreul își îmbracă filactere, pe care și le atacează pe frunte și pe brațul stîng, filactere care de asemenea conțin două extrase din Tora (Deut. 6, 4—8 și 11, 13—21). Ziua începe prin recitarea rugăciunii Șema (Deut. 6, 4—8 și 11, 13—21; Num. 15, 37—41) și sfîrșește tot cu ea. Această rugăciune marchează nu numai limitele zilei iudaice, ci și acele ale existenței iudaice în întregime: ei este primul cuvînt pe care copilul evreu învață să-l pronunțe; este ultimul pe buzele muribundului. Textul integral al Torei este citit în sinagogi într-un ciclu anual regulat, luni, joi, de Șabat și în zilele de sărbătoare. Nașterile, circumciziile, bar mitzot, căsătoriile, înmormîntările sînt ocazii de a chema la Tora, unde, în principiu, cei chemați citesc pericopa săptămîinii sau, dacă nu sînt atît de învățați pentru a o citi, ascultă lectura, care le e destinată în mod special.

Axa liturgică, textul Torei constituie baza revocabilă a oricărei gîndiri iudaice autentice. Este remarcabil faptul că legea orală — totalitatea tradițiilor rabinice din domeniul juridic, doctrinar și filozofic — este atribuită în bloc lui Moșe, la fel ca și Legea scrisă, Pentateuhul. Faptul că această lege orală a fost în cele din urmă inclusă în Talmud este considerat un accident impus de vicisitudinile istorice, care nu i-a afectează cu nimic caracterul oral. În gîndirea iudaică, noțiunea de lege orală nu înseamnă altceva decît forța

vitală a legii scrise. Altundeva, litera și cuvîntul se combat, se exclud sau în cel mai bun caz se completează. În iudaism ele sînt legate organic într-un tot indisolubil. Fiecare literă conține forța cuvîntului. Fiecare cuvînt conține litere. Această concepție a creat un domeniu cu totul original, în care nici un evreu nu pîntrunde și nu iese fără a avea senzația de a descoperi sau de a pierde un cîmin: domeniul studiului. Despuiați acest cuvînt de orice urmă de intelectualism, de orice aristocratism; dați-i o tonalitate afectivă și populară; imaginați-vă o universitate a obligațiilor vieții de fiecare zi, a gîndirii, a acțiunii — și veți simți din din ceea ce simte credinciosul nostru atunci cînd se duce într-una din nenumăratele școli, mari sau mici, sau pur și simplu cu cîțiva prieten: sau singur, ca să studieze Tora. El face, astfel, veșnic ucenicia existenței sale semi-reale, semi-profetică, a istoriei sale atît de indisolubilă literală ca și Tora pe care o studiază.

Dar și mai remarcabil este faptul că înșăși mistica iudaică s-a dezvoltat în textul Torei. Dacă există o trăsătură specifică a misticii, ea e aceea că depășește litera, cuvîntul, vorbirea, pentru a atinge inefabilul. „Lucrurile care nu se pot spune” sînt prețioase pentru un suflet mistic. Or, mistica iudaică se deosebește prin aceea că se hrănește chiar din cuvînt. Zoharul este un comentariu al Torei. Un comentariu al fiecărui cuvînt, al fiecărei litere, al fiecărui semn, dar care pătrunde în profunzimile de intensă și luminoasă spiritualitate și care se înalță la apropierea de D-zeu în secolul al XVIII-lea, iudaismul European oriental era pe cale să se scindeze în două: Mitnagdimii — raționaliști și noii adepți ai misticii hasidismului. Dar orice s-ar fi întîmplat, coeziunea spirituală a poporului era menținută de un lucru; de faptul că Talmudul și Zoharul, cărțile de bază ale ambelor curente, sînt amîndouă comentarii ale textelor Torei.

stiri • stiri • stiri

COLECȚIA DE IUDAISTICĂ DIN COPENHAGA

Cu cele peste 70 000 de volume, secția de iudaistică a Bibliotecii regale din Copenhaga, se numără printre cele mai bogate colecții de acest fel din Europa. În fondul de cărți se află 8 000 de volume în limba idiș, printre care 100 în manuscris, datînd din secolul al XVI-lea, de mare valoare.

Secția de iudaistică a fost constituită cu peste două secole în urmă. În anul 1800, ea număra 5 000 de volume, printre care o Biblie editată la Veneția între anii 1500—1523 și o lucrare a lui Maimonide, transcrisă la Barcelona.

Cînd naștii au invadat Danemarca, administratorii bibliotecii au izbutit să ascundă această colecție salvînd-o astfel de la nimicire. După eliberarea țării, ea și-a reluat locul în rafturile bibliotecii, continuînd a se îmbogăți. Astfel, din Iran a fost achiziționată o colecție de 100 manuscrise iudeo-persane; a fost primită o donație de 800 volume în limba idiș imprimate în evul mediu etc.

Custodele fondului de iudaistică este dr. Raphael Edelmann, autorul unui manual de limba idiș și a unei monografii care înfățișează principalele opere păstrate în secția pe care o conduce.

TEATRUL EBRAIC „HABIMA” DIN ISRAEL

A fost terminată construcția în care, începînd din această stagiune, își va avea sediul teatrul în limba ebraică „Habima”. Din repertoriul permanent al teatrului fac parte piese din dramaturgia originală, precum și principalele piese din fondul de aur al dramaturgiei universale.

MANUSCRISE RARE

400 manuscrise ebraice din evul mediu au fost prezentate în cadrul unei expoziții organizate de biblioteca universității din Ierusalim.

PÎNĂ ÎN ANUL 1980

Centrul pentru urmărirea crimelor naziste, cu sediul în orașul Ludwigsburg din R.F. a Germaniei, a făcut cunoscut că în anul 1980 își va înceta activitatea. Crimele care nu vor face obiectul unei acțiuni judiciare pînă la această dată nu vor mai putea fi urmărite. Motivul ar fi vîrstă înaintată a făptuitorilor cît și a eventualilor martori oculari.

STUDIUL DESPRE LITERATURA IDIȘ

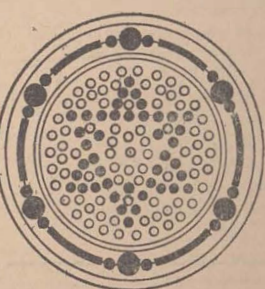
În editura Jonathan David din New York a apărut cartea lui Sol Liptzin „Maturitatea literaturii idiș”. Autorul înfățișează creația celor mai de seamă prozatori și poeți care au scris în limba idiș.

ESEURI BIBLICE

Eminentul specialist în științele iudeice, prof. André Nêher, de la universitatea din Sorbona, a publicat un nou volum de studii biblice. Cartea, intitulată „Exilul cuvîntului”, a apărut în editura pariziană „Seuil”.

BERGEN-BELSEN — 26 DE ANI DE LA ELIBERARE

Bergen-Belsen. Nume intrat în istoria ororilor naziste, lagăr în care au suferit și au murit sute de mii de oameni din toate țările Europei. La 18 aprilie 1945, pușinii supraviețuitori ai lagărului și-au regăsit libertatea. Evenimentul

este celebrat an de an, prilejuind o puternică reafirmare a hotărîrii foștilor deținuți de a menține trează în conștiința lumii amintirea ororilor fasciste, care nu mai trebuie să se repete niciodată.

UN EPISOD EROIC

În octombrie 1944, soții Blanka și Hans Stecher din Köln au ascuns în pivnița casei lor pe soții Krompers, evrei, salvîndu-i în acest fel de la moarte. Este unul din acele acte de umanitate ce s-au produs în toiul beznii naziste, demonstrînd că lumina omeniei nu a încetat să liărească.

Pentru fapta lor, soții Stecher au fost decorați recent de către guvernul R. F. a Germaniei.

SENTINȚA A RĂMAS DEFINITIVĂ

Curtea de Casație din R.F. a Germaniei a confirmat recent sentința pronunțată de Curtea cu juri din München prin care Paul Zapp, fost comandant SS, a fost condamnat la deținuție pe viață pentru că a participat la executarea în masă a populației evreiești din mai multe orașe din Polonia.

A fost de asemenea respins apelul unui alt condamnat, Fritz Gebhard von Hahn, condamnat la 8 ani închisoare de un tribunal din Frankfurt, pentru participare la crime de război.

MUZEUL EVREIESC DIN LONDRA

Muzeul evreiesc din Londra deține un fond bogat de manuscrise, obiecte de artă, cărți privind trecutul obștei și alte domenii. Sub auspiciile

muzeului sînt editate reproduceri și cataloage ale documentelor aflate în păstrare.

FILATELIE

În seria marilor personalități, poșta spaniolă a emis un timbru consacrat lui Rambam, medicul și talmudistul erudit care s-a născut la Cordova în anul 1135 și a murit la Tveria în 1204.

PRELEGERE DESPRE POEZIA IDIȘ

În cadrul clubului cultural evreiesc constituit recent la Paris, scriitoarea Dora Teitelboim a conferențiat despre curente și tendințe în poezia idiș contemporană.

Clubul își propune să pună la îndemîna celor interesați cărți și reviste în limba idiș, să organizeze prelegeri pe teme culturale etc.

JUBILEUL UNUI TEATRU

Teatrul popular evreiesc din Buenos Aires și-a serbat 38 de ani de existență neînteruptă. Acesta este unicul teatru în limba idiș din Argentina, unde există o obște evreiască de 500 000 suflete.

EVREII DIN PARIS

Sub acest titlu a apărut o lucrare în limba idiș a istoricului Iezekiel Korenschandler. Cele 280 de pagini ale cărții reprezintă o incursiune în trecutul obștei evreiești din capitala Franței, începînd din cele mai vechi timpuri și pînă în perioada celui de al doilea război mondial. Volumul este bogat ilustrat.

DECES

La Melbourne a încetat din viață Maurice Ashkenasy, fost președinte al Comitetului executiv al Consiliului evreilor din Australia. Defunctul era membru al conducerii Congresului Mondial Evreiesc.

ALMANAH LITERAR

Și în acest an Federația comunităților evreiești din Ungaria a editat almanahul său literar. Volumul cuprinde un bogat material din domeniul istoriei, literaturii și folclorului evreiesc. Spicim câteva titluri: „O familie evreiască din orașul Sopron, în evul mediu”; „Rabinul făcător de minuni în legendele maghiare”; „Cartea ebraică în Ungaria” etc.

MEREU ACEEAȘI SCUZĂ...

Dr. Karl Vialon, fostul șef al oficiului financiar al comisiei Reichului pentru teritorii ocupate, a fost dat în judecată pentru sperjur. Depunînd într-un proces al unor criminali de război el decla-

rase că nu a avut cunoștință despre exterminarea în masă a evreilor. Ulterior s-au descoperit câteva documente oficiale care arată că oficiul condus de Vialon se ocupa și cu administrarea bunurilor confiscate de la evrei. Mai mult: unele ordine de exterminare poartă semnătura lui Vialon.

CÎNTAREA CÎNTĂRILOR ÎN LIMBA UCRAINIANĂ

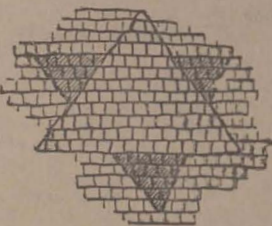
Revista literară „Dniepro” din Kiev a publicat recent fragmente din poemul biblic „Cîntarea cîntărilor”. „Acest poem — se spune în cuvîntul de introducere al redacției — este unul din culmile poeziei lirice universale. Eroii „Cîntării cîntărilor” au atras pe Byron și Heine, Pușkin și Sevcenko, Ivan Franko și Lesia Ukrainka, Salom Alehem și Kuprin...”

Literatură ucraineană posedă o traducere integrală a acestui poem ebraic.

O PAGINĂ DE ISTORIE

La mănăstirea Sankt Lucien din Amsterdam s-a deschis o expoziție de documente privind istoria comunității evreiești din Olanda.

În evul mediu orașul Amsterdam și-a dobîndit faimă, între altele, ca centru al ti-

parului ebraic. Nume ca Iosef Athias, Menasse ben Israel, Iacob Proops și Immanuel Benveniste erau bine cunoscute în mai toate centrele europene unde exista o obște evreiască. Expoziția la care ne referim prezintă documente și tipărituri legate de aceste personalități. Secolul lui Spinoza este reprezentat prin scrieri teologice și filozofice din anii 1670 și 1677. Un exponat de mare valoare este cartea „Haftarot” a lui Menasse ben Israel.

Amsterdam este centrul în care s-au întîlnit evreii sefarzi refugiați din Spania în anul 1492 cu evreii așkenazimi veniți din răsăritul Europei, după anul 1635. Ambele curente sînt reprezentate în această expoziție. Scrierile sefarde se remarcă prin coloritul lor pictoresc și execuția grafică aleasă.

CONCERT FOLCLORIC

Cîntăreața Haia Rosenthal din Africa de Sud a prezentat un program de cîntece folclorice la Casa Leivic din Tel Aviv.

„CAIETELE DE LA AUSCHWITZ”

Conducerea muzeului fostului lagăr nazist Auschwitz

editează periodic cite un volum cuprinzînd documente și studii consacrate universului concentraționar. Pînă în prezent au fost publicate 11 asemenea volume. Fiecare lucrare este consacrată unei teme centrale, ca de pildă: condițiile vieții „normale” din lagăr; experiențele medicale efectuate pe deținuți; mișcarea de rezistență și încercările de evadare etc. Caietul recent apărut este consacrat lagărelor-anexă Babice, Sosnowitz I și II și Hindenburg.

HAGADE ISTORICE

În fiecare an, Așezămîntul pentru orfani din Ierusalim editează cite o Hagada rară. Așa, au fost retipărite pînă acum: o ediție-manuscris de la Praga din anul 1527; Hagada de la Roma, din anul 1540; o ediție de la Hamburg, din 1731; Hagada aflată în colecția baronului Ginsburg, din 1725; Hagada de la Oxford, din 1753; o ediție folosită în secolul al XVIII-lea de către evreii din China etc.

În acest an a fost editată o Hagada după un manuscris copiat în anul 1771 de către un anume Nathaniel Aaron. Multă vreme acest manuscris s-a păstrat la Berlin. În anii celui de al doilea război mondial a ajuns la Lodz, de unde a putut fi salvat de la distrugere. În prezent, prețiosul manuscris — după care s-a tras ediția 1971 — se află în păstrarea unui bibliofil din New York.

EI ÎȘI AMINTESC...

„În anul 1943 am comandat un detașament care a lichidat un număr de 31 000 de evrei.” Declarația aceasta a făcut-o un fost ofițer SS, Gottfried Schubert (57 de ani) care împreună cu Georg Hoffmann este judecat acum de un tribunal din Wiesbaden. Victimele — a arătat mai departe acuzatul — erau dezbrăcate la piele și mîinate apoi, în acordurile unei muzici difuzate prin megafone, în fața plutoanelor de execuție. „N-am uitat nici o clipă imaginile atroce ale acestor teribile acțiuni” a declarat acuzatul, adăugînd că a fost prea laș spre a se împotrivi ordinelor criminale pe care le primea.

וואת תורה

(המשך ממעור 10)

רעניג, וישותו היא הפעולה את הימים בין איש לרעהו. תורת המוסר אינה מסתפקת שתחת רק באבני המזבח אלא מעמיקה לחור, בכפר ולכבוד לעשותו.

לפני מתן תורה — ומשיכה האנה לרובב את עליה — ומשיכה החכמים לשורר הלאה את החס — כשעלה על דתו של הקדוש ברוך הוא ליתן את התורה לבני אדם, הלא אלוים מאדיון לארמון מלכיו, לפלטרין סמלך למלך, ברצותו להעניק את תורת המוסר. אדר נובל למלך, אדר נובל למלך, את התורה האוסרת עלינו לרצות, האכרת את אכחת החרבות שמישתת עליה כל אשיות קוימינו?

— אדר נובל לקבלה — מענו מלכי יש-מלא — אדר נובל לקבל תורת מוסר האוסרת עלינו לנבז, האוסרת עלינו את הביזה מקור קוימינו?

סרבו כל מלכי העולם, כל השולטים בודע לקבל את תורת המוסר, המאיימת על עצם קיומם, מאנו לקבל את התורה שביאה בכנפיה את השלום והצדק עלי אדמות. ואלפי ישנים חלפו וישעו באופם תעיתים, ולא רק מלכי עש, ומלכי ישמעאל, אלא מלכים אין ספור התאמצו להשבות את תורת המוסר, פעמים אין ספור בותרו להיות חסידים וברכורים אין ספור מסכיבים של על הוזהב היוו תרד סבל עמלם יעל ערצוים לעקור מלך התהלים עקרונות האסונה כשויון האני שים, להחליק בפרסם את כסופיהם העזים להרות.

ומלכים היו איער במשיכתם העזה נגד תורת המוסר, במקום להשתמש בכוח הערצוים עליהם, במקום הרוע נהגו כאונאה בלפיה, נהבאר ונתלכן לצוריהם שאם אפילו ופרדן את אבני הלוהות עד רק, ובעירו את אספר בלהבות גיהנום, ונזרו את קלפה בהדות הדות אין ספר לא ויבולו לעזור, באותיות פירות באווד, לא יעלה בכוחם להשחית את המוסר הנעבם שבעשרותיה של השחיתות ונא שיוו את המהות, נכלו הם ביהיהם את לוחות העדות, ובשמש, בשם לוחות הכרות הצדוק וברכו את שיעבור הקדש על ידי הקדש, בשם תורת חסידות, הם הובילו את ההסונים לשדות הקרב ברי שוקפלו איש את אחיו. הם נבאו את שם אלוים לשוא, בשמן, בשם אלוהי הצדק והשלום, הם משלו בכוח הרוע, בכוח העויל, והציפו את העולם בדם ודם.

ואלם נס בואת לא הצליחו, יותר מרי חוקות הרעיונות הכלולות בתורת המוסר, יותר מריהם העלמי לחורר בתודעת המאד מין, כרי שיהיה לא ידם של המלכים לשרשם.

לא רק בורא העולם בתחירתו לשלמות, מצא את מקור ההיטרא בהפניותאם בסמו לתורת המידות הואת אלא גם אנו, המאמינים בו, בא-לוהי הצדק והשלום פסנים את מבינו לעשרת הרבבות שהישמענו על פסנת סיני, בהם אנו מוצאים שעשן מוסרי לסלין חובותיתא לאליקים ולאנושות, מהם אנו יסאבים את הכוח המוסרי את המרין, לקחת חבל במאבכו של הצבא הגדול הליחם כרי ישאף של מה-אדמה לא יסאר בית עבדים, כדי ישאף תושב התכל כולה לא יהיה רותק באוים על ידי אילי הוזהב, כדי ישכפרי יספלו שעל הקדש ובחיו לא יסלשם הכיזה והשעבור. אשיות התורה מסצילות מחרש באלומות אילן על בני התמיתה, מחרש היה הקדש לישתא: של אליקים בבנית גן עדן עלי אדמות, — ליצירת חיים רחים ומאשרים לסובת כחיר הצורים המשוחרר מאימים ומשישפים קדומים.

...וואת התורה. תורת עשרת הרבדים המפלט לנו נתיב לאחווה עם האנושות כולה, כבי רכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

רי הויכע עמיק פון דעם מאראלישן נע-וען. וענען זיי ויד ארערש נהג נעווען: זיי האבן נענומען אין זייערע הענט די לוחות און מיט די לוחות אין האנט האבן זיי נע-נעבן ויער ברכה אויף דער אונטערקאנג פון זייער מענטש דורך דעם צווייטן, נעטריבן די פעלקער אויף די שלאכט-פעלדער כדי זיי אויסצוקוילען איינס דאס אנדערע. זיי האבן פארשוועט נאָסם נאָמען און אין נאָמען פון דעם נאָם פון גערעכטיקייט ווענען זיי באגא-נען הוימלארענדיקע אומגערעכטיקייטן, דער-פרונקען רי וועלט אין אים פון בלוט און פרע-עם איז זיי אָבער אלץ נישט נעלונגען. צו מעכטן ווענען די איריען וואָס די מאָרא-לישע לערע אנסהאלט, צו אריינדינגלעך זע-נען זיי אין דעם באוויסנדיגן פון יעדן מאסיו, או זיי וואָלן נישט ברוך נעוויג.

נישט נאָר דער בורא האָט גענוען זיין אונטערקאנג-קואל אין שאַן די שליסות, קוקנדיק צו דעם מאָראלישן נעווען. מיר אלע וואָס נלויבן אין איריען וואָס די מאָרא-לישע לערע אנסהאלט, צו אריינדינגלעך זע-נען זיי אין דעם באוויסנדיגן פון יעדן מאסיו, או זיי וואָלן נישט ברוך נעוויג.

די שפיראל פון דער לערע ווארפן ווידער וויער ליכט און דעם מאסיו, אף, גאָסם שיתוף אין באהערשן דעם אונטערדעם, אף דעם מענטשן וואָס איז ווידער דערהויבן נעוואָרן צו דער מדרגה פון אן ערדן-כוינע, אף דער ערד, אף א מענטשן וואָס איז בא-פרייט פון שרעקן אין פאָרארטיילן, א בוינע פון זיין אייגן גליי.

...דאָס איז די תורה. זיי ווייזן אונדז דעם וועג וואָס פארברייטערט אונדז מיט דער נאנ-צער מענטשן-מיטפחה וויל רכיה ה' רכי-נוסם וכל נתיבותיה שלום. גאָסם רכיהם ווענען אָנגענעם און אלע זיינע וועגן פירן צו שלום.

דאָס איז די תורה

(המשך פון זייט 11)

אן אייגענדיק צו ווערן בפיר ובלבד נעווען, אין דעם וואָרט פון מענטשן, אין זיין הארץ, און זיינע מעשים. פאר דער אנספאלעקונג אפן בארי סיני — שפינען ווייטער דעם פאָרעם פון זייערע לע-נענדעם די חכמי התלמוד — איז גאָס ארומ-נענונגען מיט דער תורה איבער אלע קויניגלי-כע פאלאצן און זיי אלע אָנגעבאָטן אלס מתנה דאָס נעווען. וויאזוי קאָנען מיר דאָס אָנעמען, האָבן נענטפערט די הערשער פון עשן, או סע פארווערט צו מאָרן און דער יסור פון אונדזער עקזיסטענץ איז געבויט אויף מלחמות? ..., וויאזוי קאָנען מיר דאָס אָנעמען, האָבן געוואָלט די קעניגן פון ייִשמעאל, או סע פארהערט צו נעכענען און אונדזער גאנצע אָרענונג האָטאלס סקור רויבעריי? ... אלע וועלט-הערישער האָבן זיך אָפּגעפרעסען פון דעם מאָראלישן נעווען וואָס האָט בא-ראָט וויער אלטמאכטיקייט און מיט זיך נע-בראכט א האָפּענונג פון שלום און יושר צווישן מענטשן.

...עס ווענען פארכייט פון דעמאלס שווימער יאָרן. נישט נאָר די קיניגן פון עש און ייִשמעאל, נאָר אויך אנדערע אימפּעריעס פון ניגן האָבן געזוכט אימפּעריעלע דאָס מא-דאלישע נעווען. די לוחות ווענען נישט איי-מאל צעשטעמטעם נעוואָרן און דער מאנע ארומ דעם גאָלדענעם קאלב האָט אָפּס מיט-פאָליזירט די באמינונג פון די מיראנען באוועגונגן פון דעם מיטן העם דעם גלויבן אין מענטשליכע און סאָציאלן יושר, כרי צו דערשטיקן זיין דראגן צו פרייהייט.

עס ווענען אויך נעווען קעניגן וואָס האָבן אין זייער נישט-געצויפן האט קעגן דעם נעווען זיך באנוצט מיט ביכרעקייט אנסטאט מיט כוח. זיי האָבן זיך אָפּגעגעבן חשבון אז ווי צעפילעכע עס וואָלן נישט זיין די לוחות, ווי גרויס דעם וואָלן נישט דאָס ספר הספרים, ווי גרויס עס וואָלן נישט זיין די צאָל פוילן וואָס וואָלן דערעלעכערן דעם פארמעם, איז קיין שום פלאַ, קיין שום פיל, נישט בכוח אָפּצושטעלן די אותיות פורחות באר, און פארניכטן

פארשירענע נאמור-פענאָמענען. רי אלהער-שריעש בלינדע מאכט פון רי נאמור-לוחות האָט אָנגעהויבן זיך צעפאלן. ביז דעמאלס איז רי שרעק נעווען דער יסור פון גלייבן אין נעצן און אף דעם איז אויך נעווען געבויט רי סאָציאלע שקלאפן-אָרענונג. פון דעמאלס איז רי ליבע צום איינאיינציקן נאָם, צום האר פון דער נאנצער יצירה, נעוואָרן דער וויל פון רי באציונגען צווישן מענטש און נעפאלכ-קייט. די איריען פון מאָנאָטעיזם, דער אדור, ברענגט מיט זיך — ווי א קרוינגע — רי אומצושליסליכקייט פון דער יצירה. איז מיר האָבן אלע איין נעפאלכן אָפּשטאט, וויאזוי קאָנען נאָר נעפאלכע זיין קינסטלעכע מחיצות צווישן אונדז? וויאזוי קאָנען מיר נאָר זיין געפילט אף הארן און שקלאפן? וויאזוי קאָנען נאָר מעלער זיין או די אומה צו וועלכער מיר נעהערן, די פארב פון אונדזער הויט, אָרער דאָס בעש-היוו ווו מיר ריכטן אָפּ אונדזערע תפילות, וואָלן זיין סיבות פאר סיכסוכים צווישן אונדז.

די עשרת הרבבות ווענען נישט געשריבן נעוואָרן אויף איין לוח נאָר אויף צוויי לוחות, כדי אונדז צו לערנען און דער עיקר פון יהדות שטעלט מיט זיך פאָר אן אומפיהער-לעכע ישיבות צווישן רי באציונגען בן אָרם למקום און בן אָרם לחברו, צווישן מענטש און נעוועלשאפט. איינס אָן דעם אנדערן הייסט נאָר א העלפס פון אונדזער גלויבן. מען קאָן נישט האַלטן מיליוניי נאָר פון איינעם אָדער פון אן אנדערן פון די צען געבאָט. דאָס געבאָט, „אדר ביו דיו גאָס“ איז פונקט אוי הייליק ווי דאָס געבאָט, „וואָלט נישט געבענו“, „וואָלט נישט הרגענו“, און דערפערנעווארן די הויכע הימלען, ווייס פון די מאָנעטליכע מעשים פון דעם גלויבליכן ער געפונט זיך אין באוויסנדיגן פון דעם מאסין און ווערט דער אויסגאנג-פונקט פון רי באציונגען וואָס דער מענטש האָט מיט זיינס גלייבן. דאָס מאָראלישע נעווען פאנגונג זיך נישט מער מיט זיין אויטמע-שניצט אין שטיין אויפן מיכא נאָר ס'הייבט

שבועות איז דער ליב-סמך אין באשירענדיג פון אלע ירושלים יום-טובים. ער פאלט אויס אין דער שטענדיקער צייט פון יאָר, ווען די נאמור האָט זיך פול געבליט, ווען די נאנצע וועלט ארומ איז איינגעהילט אין דיניס און בלוטען אין עס שמעקן אומעפאס מיט דעם פרישן ווארימען זומער:

שבועות, ליבע קינדערלעך שבועות איז נעקומען! כאפלאָסן מיט גירלאנדן — גרינס באקנעצט מיט פריישע בלימען.

זיסער שבועות — אראָמאט שטאָסן גרינס שוועלן פון דעם אלטן מיטן וואָלר ווייט מיט יונגן לעבן.

(ש. מרג)

שבועות איז אייגער פון רי דריי פונדאמענטאלע ירושלים — לעלינעווע ימים-טובים וואָס צוואמען מיט פסח און סוכות ווערן זיי באצייכנט אין הוזה'ס מיטן נאָמען „שלוש גבליס" דאָס מיינט און בכדי אָפּצו-מערקן די ראָזיקע דריי צייטערע האָט מען פאר-צייטנס געמוט גיין צופוס קיין ירושלים. די דריי יום-טובים ווענען גלייכ-צייטיק דערהויבן געוואָרן צו סימבאָלן וואָס מערקן אָפּ די נאמור-עצונגען פון יאָר. אזוי ווערט נאָמען בא-צייכנט מיטן פסח — חג

שבועות — דער ליבסטער יום-טוב

ספע באדייטונג אָבער איז פאראן אין דעם נאָמען שבועות — זון וסח' תורה-תיו.

שבועות אין די אלטע צייטן

„שבועות" איז די סיימיש וואָלן, עס הייסט: דער יום-טוב פון אָפּשלוס פון די גיט-וואָכן. אין די נאָר אלטע צייטן האָט דער יום-טוב געהייסן „חג-ה-קציר", דער יום-טוב פון תבואה-שנים. אָנגעהויבן דעם שנים האָט מען מיט די ערשטן און אין זיבן וואָכן ארומ האָט מען אים געענדיקט מיטן אָפּשניידן דעם ווייץ און געמאכט דערביי א פריילעכן יום-טוב. עס פארשטייט זיך דעריבער אז אזא יום-טוב, וואָס איז פארבונדן מיט דעם לאנדווירטשאפטלעכן

ארטיקן הייליגסטום, אויף דער „בכח", שפעטער אָ-כער, ווען די „במות" ווענען אָפּגעשאפט נעוואָרן האָט מען אָט דעם אָפּפער מק-ריב נעווען נאָר אין דעם בית המקדש פון ירושלים.

דער יום-טוב פון מתן-תורה

שוין אין די צייטן פון צווייטן בית-המקדש איז שבועות נעווען א צווייפא-כער יום-טוב, ער איז גע-ווען דער יום-טוב פון ווייץ-שנים און אויך דער יום-טוב פון דעם בונד וואָס האָט געשלאָסן מיט די מענטשן. אזוי ווערט שבועות אויסגע-טוישט אין דעם „ספר-היובלים". דער ראָזיקער יום-טוב — וואָס דער ספר — ווערט שפירטער יערן יאָר אלס צייכן אז עס ווערט באגייט דער בונד וואָס האָט געשלאָסן מיט נח'ן נישט צו ברע-נען מער פון סבל אויף דער וועלט.

רוור דער פארבינדונג מיט מתן - תורה האָט שבועות באקומען א נייע, העכערע באדייטונג און איז געוואָרן און געבליבן ביז היינט א דערהויבענער, גייסטיקער יום-טוב, א יום-טוב וועלכער איז מער נישט אָנגעבונדן אָן דעם נאמור-לעבן, נאָר איז א סימבאָל פון די גייסטיקע אוצרות, פון דער גייט-טיקער קולפון, וואָס דאָס ירושע פאָלק פארשאַט.

צייט-שפּעט

פונעם רוזנשטאם רעדליגען יידנטום

דאס איז די תורה

פון רב הכולל דר. דוד משה רוז שליט"א

י.ע.ס. איז גאָר געווען פאר בראשית. אין די הענט פון דעם בורא — אזוי דערציילט די תלמודית לענדער — האָט זיך געפונען דער הויכער פון דעם האָט זיך דער בורא באשפּילט צו שאפן א יסודותדיקע וועלט אין עס איז אים נישט געלונגען. פונקט ווי דער שפּעטער עברעכט דיבלי וואָס שפּעלט נישט מיט זיך פאַרזיין קונסטלעדישן פארבראכט, אזוי האָט איר דער גרויסער באשפער אלץ. ערשטן וועלט אין זי אים געבראכט — בורה גולמות וחסרבים — ווייל זיי האָבן נישט געווען נישט אויסגעוואָרן ער האָט געזאָלט באשאפן. קיין איינע פון די וועלטן האָט זיך אים נישט אויסגעוואָרן לער באשפער. עס האָט שוין גענוג געהאט נע- העראט דער כאָס, די פּינעצערניש. עס איז געקומען די צייט צו פארברייטן אומאויפ- הערלעכן תהו ובהו אין א וועלט א הארמאני- יטע, א זינלעכע, אין א וועלט פון סדר. דער ערשטער קינסטלער — דערציילט ווייטער די לענדער — האָט ענדלעך געפונען זיין אינספּיראציע — מיינען אים געשיקט זיך פאר זיינע כללן האַנדירט פאר זיך די תורה, דאָס פּראָפּלעט געווען, איז אים געלונגען צו פארברייטערן די לענדער, צו ניבן דער וועלט א יסוד, דער צורה א צו לעבן, דאָס לעבן א וין. מוז דער פּולשענ- דיכער אטמיספּאָזיציע פון דעם וואָס זעט, נאָך שטערט מי, זיין חלום פארוואנדלט אין וויכטיגעקייט האָט דער בורא געקענט אויס- דרייטן זיין ערשטן לאַנגס: יהי אור! מ'זאָל זיין ליכט.

און ס'איז געוואָרן ליכט. די ווונדערבארע שפּראַך פון דעם פּראָפּלעט געווען האָבן פארברייטן די פינעצערניש, היסל און ער, יסוד און ער, רי שטערן פון ווערען הייבן און די ווערעמליך פון די ספּעציעל, די חיות פון די דושנגלען אין די פינגל פון די לופט, אלץ, אלץ וואָס איז נאָך אפּ דער וועלט געווען, האָט געקומען דעם לויכט- מירעס. וועט איינגעפירט ווערן דאָס געווען פון געברעכטקייט, וועט דער שלום הערשן אין דער וועלט — האָט זיך דער בורא גע- זאָגט: וועט איר ווערט זיין צו לעבן, אויב נישט, וועט איר אלץ ווערן איינער איינעם אומברענגער און איר וועט פארווי- קען ווערן אין דעם תהום פון וועלעכן איר זענט ארויס...

אזוי האָבן געקלונגען די ערשטע אקטן פון דער סימפּאָניע פון וועלט-באשאפן. אלץ וואָס לעבט געהאט זיין אייגענע פארטי- פור אין אַז דעם אומפארגלייכלעכן אקטע- סער, אלץ וואָס אַפּמאָסט מיט זיין אים געווען בארופן אין צו באשפּילן אין דעם, פּרעה שירה" אין דעם קאָלעספּוון געזאנג און גע- האט זיין חלק אין איינפירן דאָס נליף איר דער וועלט.

דער מענטש, דער ווונדערלעכער סימפּע- פון חומר און נישט, האָט באדארפן ווערן פון דריינעם אין אַז דער דעהויבענער סימפּאָניע. און זיין חומדיקע לבוש האָט מען אים אָנפארטרויט א ניצוי פונעם בורא, א פונג פון גאָס. ער האָט אוואירט בא- קומען די גאָלעלע סימיע צו ווערן גאָס שותף אין דעם ווערן פון פארוואנדלען די וועלט אין א כלינערדיקן גאָס, אין אן נ- ערן, ער, דער מענטש, איז געווען א אוני- ווערס אין מיניאטור, א מיקראקאָסמאס, א גולעס גולעס. פונקט ווי וויין גרעסערער ברודער, דער מאקראקאָסמאס, האָט דער מענטש בא- קומען א ציל, א זון פאר זיין וויין: דאָס פּראָפּלעט געווען קונדירט צום געווען, אינספּירירט זיך פון וויין עסיף, האָט דער מענטש זיך געקאָסט אויסהייבן אויף די פליגל פון שפּעציעלן שוונג צו זיין די הייבן פון געשפּעקט, זיך אלץ מער פארגלייכן מיט דעם וואָס האָט אים צום לעבן געבראכט, געקאָסט שטיין אויף די שטאפּעל פון שלי- מות, אָפּווענדירט ווינעל בליקן פונעם געווען, ווערדיק דער שטאָף פון די חיהשע אינ- ספּינסן, איז ער געווען באדראָס זיך אראפּ-

דער באזוך אין ישראל

פון רב הכולל און פריי דר. דוד משה רוז

דאס איז די תורה

פון רב הכולל דר. דוד משה רוז שליט"א

ווי מיר האָבן שוין גע- פאַלדן, האָבן — צווישן 13-10 אין 30 — אפּריל האַרץ — דער רב הכולל און פריי דר. דוד משה רוז, באזוכט מדינת ישראל. דער מנהיג רחמי פון אונדזער קיבוץ האָט זיך בא- גענוגט מיט אָנגעזעענע פער- זענלעכקייטן פונעם רעליגיעזן לעבן און האָט זיך באשפּילט אין מערערע מאניפעסטאציעס און צוזאמענערעם פון רע- ליגיעזן כאראקטער.

דעם 14-טן אפּריל האַרץ האָט דער רב הכולל, דר. דוד משה רוז, געהאט א בא- געניש מיט דער נרד וואר- האפטי קולטורל — מיניסטער פון מדינת ישראל.

דעם 20-טן אפּריל א ורער רב הכולל אָנזענער געווען איז די פּינעצערניש פון צווייטן דעם, "יעקב גראַפער" פריי. זי באזוכט איר יענע גראַפער געבוירן דער רומענישן און דאָ האָט ער פארבראכט זיין רע- שפּעציעלע יאָרן. דער רב הכולל האָט באגרייט די פּינע- לעכקייט און גאָסן פון איר דער קהילה.

דעם 21-טן אפּריל (יום השיבת) האָט דער רב הכולל און זיין פרוי וידבאשיליטאין דער הוכה וואָס איז פאַר- געקומען אין אַנדערשן פון די זעקס מיליאָן צווישן קרבות פון גאנצן. די חזרה איז פארגעקומען אין "היכל השלום" פון ירושלים. נאָכן אַפּריל פון די תפילות האָבן געזען דאָס ווערן דער אינ- רוחני פון די אשכנזישע יידן פון ישראל: דער רב הכולל דר. משה רוז, דר. מ. יאָהא פרידלענד פון דר. ס. פאריין פון די שולן און ישראל און דער דיכטער יוסף קרליער.

די איינהייט פון די עשרת הדברות

פאָסער און דעם 22-טן אפּריל האָט דער רב הכולל אָנזענער פאָסער א באזוכט דעם ספרדישן מנהיג רחמי, הרב יעקב נויס, ראשון לציון, און געהאט מיט אים א שמועס וועגן רעליגיעזן פראגן וואָס איז פערטירט ביידע צדדים.

דעם אנדערן טאג האָט דער רב הכולל געהאט א באזוך "ברית עברית העולמונית" וואָס ער איז איי- גענומען און באגרייט גע- וואָרן פון דער אָנפירונג בראש מדינת ישראל מאראקאָווער פּרעזידענט אין דער שפּעה ראן.

דעם 25-טן אפּריל (ראש חודש אדר) האָט דער רב הכולל געהאט אים ביי ביהמ"ד פון ירושלים. די סדרה פון דער וואָס איז געווען פון א ספר תורה פון די וואָס די פּענעראציע פון די ירושלים קהילות האָט געשטאנען פאר די שפּעה פון דער שפּעה פאר די שולן פון ישראל.

דעם 28-טן אפּריל האָט דער רב הכולל געהאט א בא- זוך פון פאריין א יינע צעל פאריינען פון ירושלים. די סדרה פון דער וואָס איז געווען פון א ספר תורה פון די וואָס די פּענעראציע פון די ירושלים קהילות האָט געשטאנען פאר די שפּעה פון דער שפּעה פאר די שולן פון ישראל.

דעם 29-טן אפּריל האָט דער רב הכולל געהאט א בא- זוך פון פאריין א יינע צעל פאריינען פון ירושלים. די סדרה פון דער וואָס איז געווען פון א ספר תורה פון די וואָס די פּענעראציע פון די ירושלים קהילות האָט געשטאנען פאר די שפּעה פון דער שפּעה פאר די שולן פון ישראל.

דעם 30-טן אפּריל האָט דער רב הכולל געהאט א בא- זוך פון פאריין א יינע צעל פאריינען פון ירושלים. די סדרה פון דער וואָס איז געווען פון א ספר תורה פון די וואָס די פּענעראציע פון די ירושלים קהילות האָט געשטאנען פאר די שפּעה פון דער שפּעה פאר די שולן פון ישראל.

פאָסער און דעם 22-טן אפּריל האָט דער רב הכולל אָנזענער פאָסער א באזוכט דעם ספרדישן מנהיג רחמי, הרב יעקב נויס, ראשון לציון, און געהאט מיט אים א שמועס וועגן רעליגיעזן פראגן וואָס איז פערטירט ביידע צדדים.

דעם אנדערן טאג האָט דער רב הכולל געהאט אים ביי ביהמ"ד פון ירושלים. די סדרה פון דער וואָס איז געווען פון א ספר תורה פון די וואָס די פּענעראציע פון די ירושלים קהילות האָט געשטאנען פאר די שפּעה פון דער שפּעה פאר די שולן פון ישראל.

דעם 25-טן אפּריל (ראש חודש אדר) האָט דער רב הכולל געהאט אים ביי ביהמ"ד פון ירושלים. די סדרה פון דער וואָס איז געווען פון א ספר תורה פון די וואָס די פּענעראציע פון די ירושלים קהילות האָט געשטאנען פאר די שפּעה פון דער שפּעה פאר די שולן פון ישראל.

דעם 28-טן אפּריל האָט דער רב הכולל געהאט א בא- זוך פון פאריין א יינע צעל פאריינען פון ירושלים. די סדרה פון דער וואָס איז געווען פון א ספר תורה פון די וואָס די פּענעראציע פון די ירושלים קהילות האָט געשטאנען פאר די שפּעה פון דער שפּעה פאר די שולן פון ישראל.

דעם 29-טן אפּריל האָט דער רב הכולל געהאט א בא- זוך פון פאריין א יינע צעל פאריינען פון ירושלים. די סדרה פון דער וואָס איז געווען פון א ספר תורה פון די וואָס די פּענעראציע פון די ירושלים קהילות האָט געשטאנען פאר די שפּעה פון דער שפּעה פאר די שולן פון ישראל.

דעם 30-טן אפּריל האָט דער רב הכולל געהאט א בא- זוך פון פאריין א יינע צעל פאריינען פון ירושלים. די סדרה פון דער וואָס איז געווען פון א ספר תורה פון די וואָס די פּענעראציע פון די ירושלים קהילות האָט געשטאנען פאר די שפּעה פון דער שפּעה פאר די שולן פון ישראל.

ב"ב קורשט
מספר 253
כ' אייר תשל"א

וזאת התורה

סאת הרב הכולל ד"ר. דוד משה רוזן שליט"א

הזללו, עבדו עבדי אדני.
תורה לנו מורשה,
תורה לנו והיא עדושה.
הללויה.

שירו לו, זמרו לו,
רנונו לו, הודו לו.
הללויה.

במעמד זה סיני,
שם נגלה אדני.
הללויה.

וספרתם לכם

הרב יצחק מאיר מארילוס בוקרשט

עומר על דעתו שהתנהגותו
כמו אילן שהוא נוסח לכל
צד שהרוח מנענע אותו,
שירות ורצינות זקוקה לנו
בכל ששחי החיים באומר
ובדבור וזוה שני היסוד של
מלכות ויחדור בנו הרעיון
„שמלכתא דארעא כעין מל-
כותא דרקיעא“ (ברכות נח
א) מלכות שתכונן ותתבסס
על יסוד של הכנה נפשית
בין כל הלוי האומה ברוח
נדיבה והכנה הדתית.

דרך ישרה שיבור לו האדם
כל שהיה תפארת לעשיה
לו מן האדם והיינו מלכר
שהוא עצמו ממכר ומפאר
את הדרר והוא יפארתו
גם בני אדם זולתו
זה יהיה לו לאות שהדרר
הוא היא כוכה אמיתות
ולא כזכות (כוכב יעקב) ר'
שיהא ממשיך המידה הזאת
כל ימי חייו (משלים י"ז-י"א).
עמרת תפארת [עד] שיכיה.
נצח הוא היסוד הרביעי ש-
מערר אותנו להיות בטוח
בנצח ישראל (ש"א מ"ו-כ"ט)
רלב"ג הוא השית שהוא חזק
ישראל ותוחלתם על כן אסור
נתן לעולם. הנביא ירמיהו
ביאוש הנדל מחלונן „אבר
נצחי ותוחלתי, „איכה י"ח)
(ר"ש שם אמרת י"ח)
ברוב צרותי אבר עולמי ו-
(סברי) ואשרי ארם שיש לו
אמונה הנוגת לו כוח ועוזר
להתנבר נגד כל המכשולים
נחו היא היסוד נצח לעם ה-

המקובלים הכניסו במס-
גרת ספרות העומר שבע ספי-
רות שבהן נברא העולם וב-
שחן-ערוך יורה דעה סימן
ר"מ נפסח להלכה שלא לל-
מוד קבלה „עד שלא מילא
כריסו מהשם“ (ש"ד ס"ק
ואי שם) אם כן אין לנו ידיעה
מרכבה בספירת שבחכמת
הקבלה על כן נרשה לנו להי-
בין את יסודות הספירה מ-
בחינה פשטנית מעשית מכלי
הלכיים את עצמנו לספירות
עליונות והכמה נסמרה האל
ידעתן וכינתן רחוקות מאת
נו ולתתם הפנים באותם ה-
שפחים שיש לאל ידיונו ל-
תקן, היסוד הראשון של ה-
ספירה הוא חסד והוא היסוד
שעליו נבנה העולם, „עולם
חסד יבנה“ (תהלים פ"טג)
ובעלי המדרש מתייבים ה-
רעיון כזה כי החסד צריך
להקיף כל ששחי החיים של
האדם בנוי ובסמון ומתארים
שבשעה שאדם הקדוש ברור
הוא לבראות את העולם נעשו
מלאכי השרת כחות כחות
מחם אומרים אל יבא ומחם
אומרים יבא והחסד צדד
בזכותו שיבא רצונם לומר
בזה כי החסד הוא חלקבלתי
נפרד ממי שנברא גם להיות
זהיר שלא לנצל אותו לכוחות
עצמו ולא יאמרסם אישים
רק חסד שבחסד זהו עומק
משמעותו היסוד השני שב-
ספירה הוא גבורה ומסבירים
לנו בעלי המסנה (אבות פרק
ג' משנה א) כי אין נישת
בר ישראל בשמח הגבורה
בשרה-לפר וצחצוח הרבות
גבור לפר מושגי הכמי ה-
תלמוד אינו מי שהוא בעל
אברים איתנים ובכוח להכ-
ניע ולרכא תחתיו יתר ה-
אנשים שישתעבדו עליו כבוד
הנהו זה שמשלים את עצמו
והחומר נכנע אצלו אל השכל
ומשתלם עצמו מהסרונות
ופחיתותיו ולזה זקוק נבירה
שנבנורה שיונתן את ניקי-
תה מחסר שבחסר, תפארת
הוא היסוד השלישי ומהו
תפארת מאלף אותנו מי שהיה
נשוא בשרא (אבות פ"ב
מ"א) רבי אומר אינו הוא

חסד שבחסד

רב סעדיה גאון

רב סעדיה גאון נולד
בבבלי (892). עזר בהיותו
צעיר לימים היה חכם גדול
בתנ"ך, בתלמוד, בפילוסופיה
ובספרות העברית. הוא אף
היה ספקרם ברב המקצועות
תלכו. רב ספקריו בהלכה
נבחרו בפקה העברית. הוא
תרגם גם את התנ"ך לערבית
ובאגד את התורה והלכות מספקר
הנביאים והתנאים. רב
סעדיה גאון כתב גם פאמרים
רבים נגד הקרואים.

הוא, בחור היצורים, הציג בישות את
העולם הקטן — את העולם בו עיראקאפון.
וגם לו קמו לעמיתו הרם והנשגב ארון הש-
מים והארץ, וגם לו כמו לאחיו — העולם
הנדוד, הביאו לפניו את תורת המוסר והחי-
דות. והתנה חכ"ה: אם יפנה האדם את
בטנו איהו אל תורת המידות, אם יפנה הש-
רא ונאצא ממין מיתותיו ומוסרה, יהיה לאדם
ידו של ילד האשה לעלות על כנפי מעופה
היוצר, על כנפי מוסרה עד לבטנותו הקדושה,
עד לבטנותו האלוות: יהיה לאדם ידו לעלות
מעלה מעלה, להקיף את הקדושה, „לשוכן
ניק לו את ידיוקיו הקדושה, „לשוכן
העולמים, — יעלה בכוחו להעפיל ולהגביה
עלות מעלה על מעלה כבולם השלמות. אולם
במסוכו ענינו ממה — מתורת המידות
המוסר, בהשתלש עליו יצוריו הכהמים, את
מדת קיביר: כמו ידיו בורה, את ההליכה
מדת אלה היה אלו מכלו, לעצמו, את יצירת
הכללי קומי: עלי ארמות הוא מביא על עצמו,
בהשתלשלים על יצוריו הכהמים הוא מכין
במו ידיו את יצירתו לפשיון.

אולם ממשיותו הראשונה בחלל במקום
לחפץ למסנות הסוב והיושר, הרביו יורמים
משה לתחומות היסודיים — את התאורות
מן אדם הראשון ועד פריה הסופר הגת"כ, כי
מעבר לגנר ענינו שורה ארוכה של איו-
עם בחם הביוה והפסל הליסות והגלגלות,

זה מסע הרבה לתבנת קבד-
ותקש. בהיותו בן שלשים ענה
בערה, עזב רב סעדיה את
מצרים ובא לארץ ישראל
ולבבל.

רב סעדיה כתב גם ספר
פילוסופי בשם „האמונות
והדעות“ הדן בבחם האמונה
לפילוסופיה. ספר זה, שנכתב
גם הוא בערבית, שמש כספר
היסוד לפילוסופיה היהודית
בימי הביניים.

פעילותו הספרותית הגדו-
לות של רב סעדיה גאון
(שנפטר בשנת 942) ומלחמו-
תיו על קיום התורה, פרסמו
את שמו בכל הדורות, ולא
פלא הוא ערוא בו את האיש
המתאים לשמש פנאון בישיבת
סנרא.

הוא, בחור היצורים, הציג בישות את
העולם הקטן — את העולם בו עיראקאפון.
וגם לו קמו לעמיתו הרם והנשגב ארון הש-
מים והארץ, וגם לו כמו לאחיו — העולם
הנדוד, הביאו לפניו את תורת המוסר והחי-
דות. והתנה חכ"ה: אם יפנה האדם את
בטנו איהו אל תורת המידות, אם יפנה הש-
רא ונאצא ממין מיתותיו ומוסרה, יהיה לאדם
ידו של ילד האשה לעלות על כנפי מעופה
היוצר, על כנפי מוסרה עד לבטנותו הקדושה,
עד לבטנותו האלוות: יהיה לאדם ידו לעלות
מעלה מעלה, להקיף את הקדושה, „לשוכן
ניק לו את ידיוקיו הקדושה, „לשוכן
העולמים, — יעלה בכוחו להעפיל ולהגביה
עלות מעלה על מעלה כבולם השלמות. אולם
במסוכו ענינו ממה — מתורת המידות
המוסר, בהשתלש עליו יצוריו הכהמים, את
מדת קיביר: כמו ידיו בורה, את ההליכה
מדת אלה היה אלו מכלו, לעצמו, את יצירת
הכללי קומי: עלי ארמות הוא מביא על עצמו,
בהשתלשלים על יצוריו הכהמים הוא מכין
במו ידיו את יצירתו לפשיון.

עשרת הדברים לא נחרתו על לוח אחד —
אלא על שני לוחות, כדי להשיג בזה את
לפס העצמי, להצביע על מהות רחיו, להראות
והרחיש על ההתמנות ההדריות בין חובותינו
לאלוקים לבין חובותינו לתברה, אין ביכול-
תנו להפריד בין הדברים, אין ברשותינו
לחלק כבוד רק לאחדים מן הדברות החקוקות
על לוחות העדות, לנו להתייחס באונם ההו-
קרה והעברה, באותו הדילור והיסוד, גם לציוני
„אנכי ה' אלוקיד“, וגם ה' „לא תגנב“, „לא
תרצח“ וכו', אותה הקדושה חופפת מעל
כולם. אלוים אינו מבודד יתר יתר אמות
של מרום, ברומי של עולם, רחוק ממעשיו
היומיים של המאמין הוא, מתחיל לשכון בתו-

עשרת הדברים לא נחרתו על לוח אחד —
אלא על שני לוחות, כדי להשיג בזה את
לפס העצמי, להצביע על מהות רחיו, להראות
והרחיש על ההתמנות ההדריות בין חובותינו
לאלוקים לבין חובותינו לתברה, אין ביכול-
תנו להפריד בין הדברים, אין ברשותינו
לחלק כבוד רק לאחדים מן הדברות החקוקות
על לוחות העדות, לנו להתייחס באונם ההו-
קרה והעברה, באותו הדילור והיסוד, גם לציוני
„אנכי ה' אלוקיד“, וגם ה' „לא תגנב“, „לא
תרצח“ וכו', אותה הקדושה חופפת מעל
כולם. אלוים אינו מבודד יתר יתר אמות
של מרום, ברומי של עולם, רחוק ממעשיו
היומיים של המאמין הוא, מתחיל לשכון בתו-

